

Elmélkedések a gyógypedagógia jelenéről és jövőjéről.

Irta: Ranschburg Pál dr.

I A „gyógypedagógia“ fogalma.

A „gyógypedagógia“ néven ismert tudomány fája egyre terebélyesebb, egyre lombosabb lesz. Ágazatai gyarapodnak, sokasodnak. Tankönyvek és enciklopediák is jelennek meg e címen. Külföldön s immár hazánkban is saját szakközlönye is van.

Maga a „gyógypedagógia“ fogalma azonban még nem tisztázódott végérvényesen.

Német földön gyakorta látjuk használatban a „Heilpaedagogik“ elnevezést a gyengetehetségűek s gyengeelméjűek oktatása értelmében, másutt meg nem egyszer a fogyatékos érzékűek pedagógiája részére óhajtják e nevet lefoglalni.

Ilyenképen nem lehet teljesen felesleges feladat, ha a „gyógypedagógia“ fogalmáról elmélkedünk. S tán nem von le ezen szerény igényű elmélkedés értékéből, ha azt nem gyakorló gyógypedagógus szövi-fűzi, hanem az ideg- és elmeélet ép és kóros jelenségeivel foglalkozó orvosember, aki azonban a gyógypedagógia különféle ágazataival is évek sora óta érintkezik.

A gyógypedagógia fogalmának meghatározásához két út is vezet.

Az egyik út a fogalom értelmének s jelentőségének tisztázása magából az elnevezésből. Mert hiszen az elnevezés az idő folyamán bizonyos, mindenféle rokontermészetűeknek felismert intézmények egybefoglalásának szükségletéből fejlődött.

A másik út a „gyógypedagógia“ neve alá sorolt intézmények természetének s közös vonásaiknak elemzése volna, melyek éppen oda vezettek, hogy ez elnevezés hol az egyik, hol a másik szakma, hol pedig az egész szakmasorozat tudományos nevéként szerepel.

Emellett tekintetbe kell vennünk a francia „*médico-pedagogie*“ elnevezést is, melyet szintén hol egyik, hol másik idetartozó, hol pedig valamennyi szakma megjelölésére használnak.

Ugy a „gyógypedagógia“, mint a „Heilpaedagogik“,

valamint az orvosi (vagy orvosló) pedagógiát jelentő francia kifejezés is világosan kimondják, hogy a *nevelés-tannak* egy különvált ágáról van itten szó, amelynek hivatása bizonyos állapotok *neveléstani gyógyítása*, illetőleg — a francia kifejezés értelmében — *az orvostani alapokon való (gyógyító) nevelés*.

Ha nem az elnevezést, de a gyógypedagógia körébe sorolt szakmákat vizsgáljuk, úgy azt látjuk, hogy tényleg sem a különféle fogyatékos érzékűek, sem a hibás beszédűek, sem a gyengeelméjűek nevelése, ha tudományos rendszer alapján, nem pedig kizárólag az empiria által kiformált tanítási ügyességek segítségével akar hivatásának megfelelni, ezeket az orvostannal közös vonatkozásokat, első sorban a természettudományos, ép és kóros embertani (testtani és lélektani) alapot nem nélkülözheti.

De ezen *közös tudományos alapon* kívül tényleg a gyógypedagógia valamennyi ismert ágában felismerhető a közös *gyógytani* vonatkozás is.

Mivelhogy azt, aki ép, gyógykezelné nem szoktuk, kétségtelen, hogy gyógyító (vagy gyógyítástani) pedagógia, vagy a neveléstani gyógyítás az éptől, a normálistól eltérő gyermekek nevelés útján való orvoslását kell, hogy célozza.

Mondhatnók tehát, hogy: a gyógypedagógia a normálistól jelentékenyen elütő s ilyképen a normálisokkal együtt s a normálisok számára kiépített módszerekkel nem nevelhető egyének neveléstana.

E meghatározásnak felelne meg a németeknél nem ritkán található „*Abnormenpaedagogik*“ elnevezés.

Am ez nem elégséges. Ennél úgy a gyengeelméjűek, miként a fogyatékos érzékűek s a hibás beszédűek oktatása többet foglal magában.

S a „gyógypedagógia“ kifejezés is ennél többet mond, még pedig joggal többet.

Mert mindezen szakmák programja s végső feladata nem csak a nevelés, mely hiszen lehetne kizárólag a fenforgó tökéletlen állapotához mért oktatás és elmefejlesztés. Már pedig ez nem így van. Mert hiszen nem csak a „gyógypedagógia“ elnevezésben foglalt program, de az összes idetartozó szakmák tancéljának, tanmód-

szerének s taneredményeinek vizsgálata mutatja, hogy *azok feladata nemcsak az abnormisok nevelése, hanem a fennálló fogyatkozásoknak neveléstani orvoslása is.*

Ez az orvoslás lehetőleg a fogyatkozás megszüntetését célozza. Ha ez azonban nem lehetséges, akkor a cél a fogyatkozásnak lehetőleges pótlása, vagy legalább is oly fokú enyhítése, mely a társadalom soraiból abnormitásánál fogva többé-kevésbé kizárt gyermekeket a társadalomnak legalább is ártalmatlan és valamennyire közhasznú tagjává alakítani hivatott.

Ha ez így van, úgy a „*gyógypedagógia*“ elnevezés — bizonyos nyelvészeti hibásságaitól eltekintve, melyekben azonban, úgy hiszem, a rokon „*gyógytorna*“ kifejezésen kívül az általánosan használatos: tantárgy, tanterv, tanmenet stb. is szenvednek — egészen elfogadható, sőt találó kifejezés.

A „*gyógy*“ fő révén magában foglalja, mert elengedhetetlenül feltételezi a tanulók „*abnormitásának*“ fogalmát, valamint kifejezetten a nevelés „*gyógyító*“ célzatát s a gyógytudományokkal való kapcsolatot.

Nem mondja, hogy a nevelésben feltétlenül gyógyít, de a nevelést és a gyógyítást egymás mellé rendelt, egyenrangú célként tüzi ki. Az se baj éppenséggel, hogy az elnevezés nem dönti el teljes határozottsággal, melyik a kettő közül álljon a másik szolgálatába, miáltal mindkettő elé végcélként az abnormis fejlődésű egyének lehetőleg normálissá való fejlesztését állítja oda.

Különben egyáltalában ne szerénykedjünk amiatt, hogy a gyógypedagógia gyógyítást igerne, amit csak ritka esetben tart be.

Mert először is néha igenis a gyógypedagógia már mai s bizonyára nem végleges magaslatán is megszüntet, sőt a hibásságot előidéző okok felderítésével s a működések helyesbítő irányításával meggyógyít; egy-egy könnyebb beszédhibát (selypítés, dadogás) vagy fogyatkozást (hallónémaságot), sőt kellő kiméletes gyakorlással egy-egy könnyebb értelmi gyengeséget, egy-egy kisebb jellembeli hibásságot is. Gyakrabban a fennálló betegséget, abnormitást magát nem csak, hogy meg nem gyógyítja, hanem egyáltalán nem is módosítja, de ennek dacára *orvosolja a fennforgó, az egyént, a kulturembereket*

sorából kizáró állapotot (siketnémaság, vakság, vak-siketnémaság).

Hogy pedig a gyógypedagógiai módszeres eljárás nem okvetlen vezet a szó szoros értelmében vett gyógyításra, az nem csak a gyógypedagógiának, hanem az orvostudománynak is sorsa.

Ennek is aránylag ritkán sikerül a betegség okának aktív megszüntetése s ily úton a valódi gyógyítás. A gyógyászat az esetek túlnyomó részében megelégszik azzal, hogy a beteget a káros befolyásoktól lehetőleg mentesíti, midőn a gyógyítást maga a szervezet saját erejéből végzi el. Ilyen gyakran ez nem is következik be s a gyógytan kénytelen a beteg szenvedéseinek lehető enyhítésével megelégedni. Sőt kb. 10–15 év óta az orvosi gyógyászat nem egy esetben maga is valósággal a gyógypedagógiai eljárásokkal azonos módszereket is alkalmaz szervi agy- és idegbajok által okozott működési hiányok pótlására. Így pl. a gerincagysorvadásban szenvedőknél a gerincagyi centripetális pályák működésükben megzavartatván, a beteg egyén agya nem kap elegendő bőr-, izom- és helyérzeti jelzéseket, minek folytán az állás, járás és egyéb ilyen érzetekhez kötött összetett mozgások összerendezési zavara, alaxia, áll be.

Ezt újabban olynémű kiegyenlítéssel gyógyítjuk, hogy az egyént megtaníttuk módszeres gyakorlatok segítségével izom- és ízületi érzéseinek látási érzetekből kiinduló pótlására.

S mindez ugyanúgy az orvosi „gyógytan“ elnevezés alá tartozik, mint különben a sebészi gyógyítás is, mely pedig nem egyszer nem a betegségnek, hanem a beteg résznek (lobos féregnyulvány, gümős vese, petefészek, üszkös végtag stb. nagyfontosságú szerveknek) kiirtásában, azaz a test megcsonkításában áll. S mégis, ez is gyógyítástani (therapiás) eljárás.

Ugyszintén a gyógyítás fogalmkörébe tartozik az összes ma gyógyíthatatlannak ismert, néha hosszú éven, sőt évtizedeken át is fennálló betegségek kezelése is. A tébolyodottak, a súlyosan elbutult egyének kezelése, mely jóformán a társadalomnak azoktól való megóvására szorítkozik, szintén a „gyógytan“ körébe vág. A puszta „betegápolás“, „betegtartás“ fogalmától azért

választható külön ezen állapotok kezelése s azért maradhat meg a „gyógytan“ fogalomkörében, mert az orvos-tan mint *célt* mindezekkel szemben mégis csak a lehető gyógyítást tartja fenn s lankadatlanul folytatja azok minden irányú kórtani tanulmányozását, azok megelőzésére, megszüntetésére törfő küzdelmét. S az eredmény tényleg az, hogy évről-évre újabb és újabb, eddig megközelíthetetlennek tartott betegségek, hol egyes esetekben, hol nagy többségükben válnak gyógyíthatókká.

Többek között tehát ezért is érdemes volna ragaszkodnunk a „*gyógypedagógia*“ elnevezéshez, mert ez az elnevezés nem annyira ígélet, mint program. Célkitűzést foglal magában, mely cél felé törni a gyógypedagógiának igazi feladata.

II. Az orvos és a gyógypedagógus. A gyógypedagógiai szakmák.

A gyógypedagógia neve alatt összefoglalt szakmák nem azért tartoznak össze, mert azokat egynémely helyütt egy intézet keretében művelik, sem nem azért, mert azoknak a tanügyi kormányzatban nálunk közös osztályt létesítettek, hanem azért, mert tudományos alapjuk egy és ugyanaz.

Mindannyiuknak egyik gyökere ott ered, a hol a neveléstan a maga eljárásaival nem győzi, mert nem csak fejleszteni kell, de gyógyítóan kell fejleszteni. S valamennyiük másik gyökere ott fakad, a hol az orvostan a maga eljárásaival nem tud eredményre jutni, mert az agyidegrendszernek a működéstől elzárt, avagy általánosan gyengén fejlett, vagy hibás kapcsolatú pályáit a maga orvosi eljárásai segélyével nem tudja működésre bírni, minthogy ma erre csakis a gyógycélzatú oktatás és nevelés képes.

A gyógypedagógia tehát áthidaló tudomány, melynek működési körében a nevelőnek találkoznia kell az orvossal.

A gyógypedagógia fentebb kifejtett fogalmából s ezen sajátos helyzetéből folyik egyrészt az orvossal való együttműködés, másrészt bizonyos szakmáknak a gyógypedagógiához való sorolása, melyek eddig külön állottak s egyes esetek kivételével nem lévén igazán

szakképzett egyének kezére bízva, nem is érhetek el tényleges eredményeket.

Ami az *orvosnak és pedagógusnak együttműködését* s főleg a szakorvosnak hatáskörét illeti, az a gyógy-pedagógia egyes szakmái szerint kell, hogy a szükségletekhez képest módosuljon. Az abnormisok, főleg az elmebelileg fogyatékosok vezetésének kérdésében, de a szakorvosok hatáskörét illetőleg is külföldön meglehetősen heves viták folynak. Az orvosok és a pedagógusok egy része egyaránt önmagának követeli az abnormisok intézeteinek vezetői jogát.

E viták jó része magától elesik, ha feltételezzük, hogy ez esetekben nem csak bizonyos empiriás tapasztalású pedagógusokról, hanem teljesen szakképzett gyógy-pedagógusokról van szó.

Ha nem a hivatások, hanem az abnormisok érdekét tartjuk első sorban szem előtt, a kérdés elég egyszerűen megoldható. A gyengeelméjűek, gyengeelméjűek és hülyék, a vakok, siketnémák és siketvakok nevelését s oktatását addig is, míg e fogyatékoságok terén az orvosi gyógykezelés nem képes lényegbevágó eredményeket elérni, hanem a kezelés súlypontja a gyógytani nevelésben van, kétségkívül gyógypedagógiailag szakképzett pedagógusok vezetésére kell bízunk.

Ellenben mi sem zárja ki az orvostudomány azon jogát, mely némileg kötelessége is, hogy ezen kétségtelenül abnormis, tehát a kór- és gyógytan körébe vágó állapotok orvosi tanulmányozására s lehetőleges gyógyítására, a mire pl. a kretinizmus kezelhetősége kilátást is nyújt, ideg- és elmeklinikákkal, szem- és fülbetegklinikákkal és közkórházak megfelelő osztályaival kapcsolatosan orvosi vezetés alatt álló kisebb osztályokat létesítsenek a szellemi vagy érzékszervi fogyatkozásokban szenvedők s tanfolyamokkal egybekötött rendeléseket hibás beszédűek számára.*) Ezen osztályokon teljes erővel folyhat ez abnormis állapotok bonctani, kórtani és gyógytani tanulmányozása a modern orvostani kutatás összes módszereivel s e mellett megfelelő gyógypedagógiai tanerők

*) Idioták s gyengeelméjűek részére ezt ily módon már *Weygandt* ajánlotta a német elmeorvosok 1906-iki würzburgi kongresszusán tartott referáló előadásában.

alkalmazásával a fogyatékosok nevelése és oktatása is folyhat, még pedig orvosi direktíva szerint.

Az ilyen berendezéseknek meg volna az a jó hatása is, hogy az orvosok már kiképzettetésük közben ezen állapotokat is behatóan megismerhetnék.

Ez azonban egyelőre a jövő zenéje. S ha ily osztályok előbb-utóbb létesülnek is, a fogyatékos gyermekek nagy tömege ezután is pedagógiai vezetés alatt álló intézetekben fog nevelésben és oktatásban részesülni.

Hogy az ilyen intézetekben is elengedhetlenül szükség van a szakorvosra, azt vitán kívül állónak tekinthetjük. Az emberi szervezetnek egyetlen szerve sincsen, mely akár ép, akár kóros állapotaiban ne állana kölcsönhatásban az organizmus egyéb részeivel. S ezen kölcsönhatások tényleges ismerete, a fennálló fogyatkozásra gyakorolt befolyásuknak mérlegelése már feltétlenül az egész orvostanban járatos s az illető szakmában különlegesen járatos orvost kíván meg. Az intézetbe való felvétel, a csoportosítás, a kizárás, az elbocsájtás kérdése az esetleg az abnormitást okozó folyamatban felmerülő rosszbodások avagy feltűnő javulások, mind megkívánják az orvosi vélemény kikérését, esetleg az aktív orvosló beavatkozást.

E mellett addig is, míg gyógypedagógiai osztályok orvostani intézetekkel kapcsolatosan nem létesülnek, az abnormitások okainak, feltételeinek, test- és lélektani kórtanának s orvostani gyógytanának művelése teljesen a pedagógiai vezetés alatt álló) gyógypedagógiai intézetek orvosaira, illetőleg szakorvosaira hárul. Világos, hogy az ilyen törekvéseket az intézetek pedagógus vezetője s tanító személyzete legmelegebben kell, hogy istápolja.

Ami az egyes gyógypedagógiai szakmákat illeti, melyek a célkitűzésnél, a gyógypedagógia fogalmának fentebb megállapított értelménél fogva még a gyógypedagógia körébe sorolandók, ilyeneknek tekintem az ú. n. ideges gyermekek nevelését, az epilepsziás, valamint a kóros alapon züllésre hajló gyermekek nevelését is.

Az ideges és gyenge fejlettségű gyermekek számára Németországban *Stadelmann* és mások már évek óta

külön iskolákat követelnek, de idáig csak magániskolák és nevelőintézetek létesültek e célra.

Nálunk *Náray-Szabó Sándor* már hosszabb idő óta tervez ily irányú állami mintaintézményt s erre vonatkozó tájékoztató kísérlet valószínűleg nemsokára meg is történik.

Ide tartoznának tehát az idegrendszerbeli könnyebb abnormitásokban, a gyermekkori neurastheniában, hiszteriában, tikkekben szenvedő gyermekek, a butulás jeleit nem mutató, sőt jó tehetségű, de időnkinti könnyű rohamokban, petit mal-ban, epilepsziás absenceok-ban szenvedők, a néha éveken át kiújuló choreában szenvedő gyermekek, kiknek egyúttal egész idegrendszerük izgékonyabb s fáradékonyabb s kik mindannyian a normális iskola tanmenetét el nem bírják. Ezekre amellet néha éppen az otthon, akár a maga ideges hozzátartozóival, akár a sajnos számtalanszor kártékony túlzásaival (túlzott kényeztetés, túlzott szigor, szülők egyenetlensége stb.) egyenest betegségfokozólag hat. Ilyenek a nem harmóniás szellemi fejlődésű, de emellet általánosan gyengétehetségűeknek nem mondható, egyes tárgyak terén ügyes, sőt kiváló, mások terén valósággal hozzáférhetlennek látszó, néha egyúttal testileg is fejletlen gyermekek, kik ilyen egy-két tárgybéli ügyefogyottságuk miatt a rendes iskolában rendszeresen haladni nem képesek, ismételten elbuknak, esetleg hanyag vagy buta gyermekek benyomását keltik. Ilyenek továbbá a kisebb, de állandósuló jellemhibákat mutató gyermekek is, kiknél e hibák természetete nem külső befolyás, de psychopathiás terhelttség kifolyása a nélkül, hogy erkölcsi elme gyengeségről szólhatnánk.

Az epilepsziás rohamokban szenvedő gyermekeknél különbséget kell tennünk a gyakori, súlyos rohamokban szenvedő s rendszerint elbutulásra való hajlamot mutató gyermekek és a csak epilepsziás hajlamú, görcsös rohamokban csak ritkán, inkább szórványosan avagy csak könnyű pillanatnyi eszméletlenségekben, öntudatzavarokban szenvedő gyermekek közt. Ez utóbbiak többnyire nem butulnak el, sőt néha igen tehetségesek, bár jellemükben psychopathiás vonásokat többnyire találunk.

A butulásra hajló epilepsziások is feltétlenül neve-

lendők s lehetőség szerint tanítandók. A tanítás mellőzése tapasztalásom szerint a betegséget soha nem javította, az elmeállapotot mindig csak károsan befolyásolta. Az ilyen súlyosabb állapotok azonban kétségtelenül külön intézetekbe, nem az ú. n. ideges gyermekek közé tartoznak.

Minthogy az ideges és epilepsziás megbetegedések megjelenési alakjai szövevényesek és igen sokfélék, mint-hogy továbbá e betegségek a szorosán vett *orvosi* gyógykezelés által sokkal nagyobb befolyásúak, az ideges és epilepsziás gyermekek intézeteiben az orvos hatásköre jelentékenyen nagyobb kell, hogy legyen, mint az előbb fensoroltaknál.

Itten egyébként már sokkal inkább lehet szó az orvosi vezetés és igazgatás szükségességéről, ámbátor ezt csak az esetben tartom kivihetőnek, ha az orvos az intézetben lakik s kizárólag intézetével foglalkozik. A gyógypedagógusra, mint szakképzett tanító erőre ez esetben is a feladat igen tekintélyes része fog háramlani.

Végül sem logikai, sem célszerűségi okot nem találok, mely a züllésre hajló gyermekek nevelését ott, a hol nem külső viszonyokból kényszerűen folyó züllésről, hanem világrahozott vagy szerzett terheltég alapján fejlődő züllésről van szó, a gyógypedagógiától különválasztani engedné. Éppen a pszichiatriai és pszichológiai vizsgálatok újból meg újból bizonyítják, hogy a züllő gyermekek és fiatakorúak igen tekintélyes része abnormis, értelmileg gyengeelméjű, gyengetehetségű, néha hiszteriás, epilepsziás s az esetek egy részében erkölcsileg gyengeelméjű.

Az ilyen abnormitásuk folytán züllött gyermekek sem a sajátképeni javítóintézetekben, sem jótékony célzatú nevelőintézetekben, sőt normális züllött gyermekek részére létesített intézetekben sem lesznek helyükön. Akadályozni fogják a normális idegrendszerű, külső okokból züllöttek eredményes nevelését, rontani fogják az illető intézetek hírnevét, önmaguk állapota legtöbbször miben sem fog javulni s a kutató tudományra nézve is el fognak veszni.

Az ilyen gyermekek tehát abnormisok részére szolgáló orvos (vagy gyógypedagógus) vezetése alatt álló

intézetekben s gyógypedagógiailag képezett szakerők nevelése alatt fognak csak valamennyire is megváltozhatni.

Mindezek után felmerül a kérdés, minő legyen az a képzés, mely a gyógypedagógia fentebb kifejtett fogalmának és mostan kifejtett széles körének legtökéletesebben s gyakorlati szempontokból is leginkább megvalósíthatóan megfelel?

Mielőtt ennek taglalásába bocsátkoznánk, még bizonyos vonatkozásokra kell kitérnünk, melyek a különböző gyógypedagógiai szakmákat úgy elméleti, mint gyakorlati szempontból egymással — a közös tudományos alapon kívül — szorosan összekötik.

A gyengetehetségű siketnémáknak a normális képességektől való elkülönítése.

A gyengetehetségű siketnémáknak a normális képességektől való elkülönítése, azoknak külön intézetekben különleges módszerrel való oktatása nemcsak, hogy kívánatos, hanem mondhatnók valósággal kötelesség is. Ennek a kötelességnek megvalósítását, illetőleg produktív intézményben leendő sürgős megtestesítését többféle körülmény teszi elodázhatatlanná, melyek egyrészt a gyermekek szempontjából — s másrészt a pedagógus szempontjából támogatják azt az eleve is felállított tételt: hogy a gyengetehetségű siketnémák feltétlenül külön választandók a normális képességektől.

Tantervünk majdnem szigorú pontossággal állapítja meg az egyes osztályokban elvégzendő anyagot olyképen, hogy főleg a hat első osztály számára minimális anyagot szab meg, melyet minden egyes növendéknek tudnia kell, mert csak így léphet felsőbb osztályba. Ismerjük önmagunkat és ismerjük munkánkat is, melylyel e minimális anyagot növendékeink tulajdonává igyekszünk tenni. És ebben csak egy elv vezérel bennünket, nevezetesen: mindig s majdnem kizárólag a gyengékkel foglalkozunk, hogy azok megtanulják, amit megtanulniok kell, mert a jobbak eleget, sőt mindent megtanulnak a gyengékkel való foglalkozás közben. Erre az elvre a szükség kényszerített bennünket, mert csak így nyerhetünk tudásban többé-kevésbé egységes növendék-anyagot akkor,

amikor egy-egy osztályban jók, rosszak, tehetségesek, gyengék, kiválóak és gyengeelméjűek a középtehetségen felüliekhez mért anyaggal kell, hogy megküzdjenek, illetőleg, hogy azzal játszva elbánjanak. És míg ily elvvel kapcsolatosan folyik lankadatlanul a küzdelem s reménykedve bizunk becsületes munkánk eredményében, az alatt — igaz — egy nem kicsinylendő szerepre tesz szert a gyenge képességű, t. i. ő válik az osztály fokmérőjévé. De ugyanakkor a normális képességű tanuló szempontjából a rendes tehetségűek köréből kiküszöbölendő elem válik belőle, mert megkötí, megakadályozza azokat gyorsabb, fokozottabb mérvű haladásukban. A siketnéma intézetek méltán dicsérendő egyéni oktatásából az első osztályt kivéve a többi osztályban csakis a gyengébb tehetségű veheti ki részét, mert ismerve ez oktatási módnak kiválóságát, azt teljes mértékben, a maga legteljesebb egészében csak nála alkalmazzuk, hogy valamelyest is azon fokra emelhessük, melyen az osztálynak körülbelül $\frac{3}{5}$ -e — csak tömegoktatásban részesülve — tart. Pedig a tehetséges siketnémánál is akadna még elég munkára az egyéni oktatás elve; a kevésbé tehetségesek szempontjából pedig éppenséggel nélkülözhetetlen volna, s ha az előbbieket egyéni képességeit inkább figyelemre lehetne méltatni, utóbbiakat pedig abban a fáradozásban s főképen időben lehetne részesíteni, melyet a gyengetehetségűekre majdnem eredmény nélkül, vagy csak alig számbavehető haladás fejében szánunk, egyszerűen meg lehetne teremteni a magyar siketnéma oktatás reformját, azt a reformot, mely a németeknek Vattert adott, nekünk pedig Vattereket adna.

A jelen körülmények között minden becsületes igyekvésünk dacára is azokkal, kiket évekig tartó foglalkozás révén gyenge-tehetségűeknek ismerünk és ismertünk, éppenséggel semmi, vagy csak nagyon kevés eredményt érünk el. Igen sokan közülük az előírt anyagot nemcsak részben, de egyáltalán sem végzik el, s a kegyelem iisztán elvből tovább engedi őket haladni magasabb osztályba, vagy osztály ismétlésre utasítja őket. S ha már kegyelem nem akad számukra, az intézet elbocsátja kötelékéből, hogy átadja őket a bizonytalanságnak, a legnagyobb nyomorúságnak. De még az olyanokra is, kik nagy nehezen, csak ép hogy átvergődtek az osztályokon, tudjuk mi sors vár. Azt hiszem felesleges, hogy az ily siketnémák életnyomorúságának ezer és ezerféle változatait fel- említssem, hisz a számtalan példa elég élénken festi nyomorúságukat. Érezzük valamennyien, hogy ők is igénylik a segítséget s hogy az ő jövőjük kedvezőbb alakulásáról gondoskodnunk kell!

Mi sem természetesebb, hogy e gondoskodásnak már a gyermekkorban, közelebbről a tankötelezettség korában kell megkezdődnie, hogy *különleges oktatásban részesülve külön számukra emelt iskolának legyenek növendékei* s ne legyenek kerékkötői azoknak, kik hasonló szervi fogyatkozásban, de fogékonyabb ésszel megáldva eddig az ő alantjáró lelkükhöz kénytelen-kelletlen alkalmazkodtak. Hangsúlyozom, hogy a gyengetehetségű siketnémák külön intézetekben oktatandók, kiválóan fontos pedagógiai okoknál fogva. Nevezetesen: el kell kerülnünk azt, hogy fogyatékoságuk okul szolgáljon esetleg a normális képességüektől eredő gunyolódáshoz, lekicsinyléshez; kezdettől meg kell akadályoznunk, hogy különbözőbb szellemi képességek hiányában őket szerencsésebb társaik mintegy a tudatlanságnak megszemélyesítőivé ne alacsonyítsák le; s végül, miután — mint alább látni fogjuk — ők a normális képességüektől eltérő oktatási módban fognak részesülni. A jelenlegi intézetek feladatainak eredményessége, de kiváltképen a normális képességű siketnémák részéről a mostani intézetekben tanított hangzó beszéd tökéletesebb elsajátíttatása szempontjából tehát szükséges, hogy a gyengetehetségűek külön a számukra emelt intézetben, teljesen elkülönítve a normális képességüektől nyerjenek oktatást.

Számadatokban összegyűjtöttem a hazai siketnéma-intézeti növendékek azon elemeit, kik a jelenlegi intézetekből kivéve, külön az ő számukra állítandó intézetekbe volnának helyezendők. Ezekből kiténik, hogy 865 növendék közül a jelenlegi intézetekben mint I. osztályos képezhetetlen elbocsájtott 19 növendék, tehát körülbelül 2°/_o. Ez oly elem, mely semmiféle oktatásban nem részesült s abban a jövő életéveiben sem fog részesülhetni, miután igen szerencsés körülmények között is legfennebb csak menedékházba kerülhet, melynek egyrészt nem is célja, másrészt nincs is módjában, hogy a képezhetetlen siketnémák oktatásával, illetőleg azoknak produktív munkára képes emberekké való nevelésével foglalkozzék. Magam is azon nézetem vagyok, hogy e 2°/_o körébe tartozók leginkább menedékhelyekbe valók, miután a gyengetehetségű és nem a képezhetetlen (hülye) siketnémák leendő iskolájának szervezetéről kívánok ezuttal szólni, s így a még képezhető, tehát csak gyengetehetségű siketnémák viszonyaihoz kell alkalmazkodnom. E 2°/_o az intézeteinkben eleddig szokásos hosszabb foglalkozás s tanulmányozás eredményeként felhozott alapos okoknál fogva bocsájtott el az intézetekből mint teljesen képezhetetlen, kikerül igaz lelkiismerettel állíthatjuk, hogy nemcsak szellemi,

de fizikai munkára is alig képesek. Már pedig az ily növendékek nem valók abba az iskolába, amely szintén nem csak hogy sok, hanem igen fontos, a leendő iskola *létfogosultságából* fakadó kötelességek teljesítésével fog növendékserege elé állani.

A leendő iskola célja és rendeltetése szempontjából majdnem kizárólag figyelemre méltó az a 8 és $\frac{1}{2}\%$, mely a bukott növendékek számarányát fejezi ki s 865 növendéknél nem kevesebb, mint 70 növendéket tesz ki. Itt megjegyezni kívánom, hogy miután csak tizenegy intézetünknek számadatai álltak rendelkezésemre, csak részleges növendékszámokkal szolgálhatok, mely azonban ad analógiam könnyen kiegészíthető, s így a 75 bukott növendék száma körülbelül a 90-re emelkedik. Ez minden esetre oly létszám, melyből népes intézet keletkezhetik. Ámde, hogy ne az intézet, hanem a növendékek érdekeire legyünk tekintettel: e 90 növendék érdeke annyira számottevő, hogy annak közelebbi vizsgálása felette kívánatos.

Eleve meg kell jegyezmem, hogy a bukott növendékek közé számítottam azokat is, kik az első osztályban egyszer buktak, de akiket nem vettem fel a gyengetehetségűek iskolájába utasítandók közé, miután a tapasztalat gyakran bizonyítja, hogy az első osztály újbóli ismétlése alkalmával ezek közül sokan haladni képesek. Ez a körülmény azonban a százalékarányon nem változtat. Más elbírálás alá esnek az első osztályon felüli osztályok bukott növendékei. Ezeknél általános az a tapasztalat, hogy szellemileg haladni vagy egyáltalán nem képesek, vagy legfeljebb csak oly csekély mértékben, mely semmi esetre sem felel meg a kívánalmaknak és amely a legkevésbé sem tudja biztosítani élethivatásukat. Felőlük általánosságban szólva így vélekednek. Közelebről tekintve őket, mást kell mondanom róluk, vagy legalább is egy jelentékeny részükről. Mert e buktak igen nagy százaléka talán nem buktott volna meg, ha egy kész, használható nyelvvvel rendelkezve csak tisztán ismeretek szerzésére volnának kötelezve. Meg vagyok győződve arról, hogy ily körülmények közepette nem egy közülök a jó közepesig emelkedhetne. De a hangzó nyelv óriási nehézségeket rejt az ő számukra, melyeket minden útmutatásunk, minden igyekvésünk dacára sem tudnak leküzdeni. Minden osztály többé-kevésbé a maga kész nyelvényanyagával rendelkezik, melyet a haladás évről-évre kiegészít és pedig olyformán, hogy a már egyszer eltárgyalt szó- és nyelvalaktani formák az eltárgyalás után rögtön a „kész“ anyag szerves egészének tekintetnek. Ezeknek folytonos használata nemcsak jó és szükséges, hanem részünkről a növendékekkel szemben

egyenes követelmény is; mert csak általa nyerhetünk eszköz t ahhoz a későbbi munkához, mely a reál és sok egyéb más fajta ismeret nyújtását célozza. Tanításunkban egyedül a hangzó nyelvre támaszkodunk, s azért igazán nem csodálkozhatunk azon, ha osztályonként 2—3, esetleg 4 növendékünk nem érti meg a mondatban foglaltakat akkor, amikor egy százszor hallott, illetőleg látott szót újból kétszer-háromszor meg kell ismételnünk, míg leolvassa. S ha már leolvasta, még két-három hangot ez egy szó keretében meg is kell kissé javítanunk, s ha már annyira ki tudja mondani, hogy legalább mi magunk megértettük, hol marad még a szó jelentése a mondat keretén belül, hol a mondat viselt szerepe az ismeret-nyújtás szolgálatában? Tehát e növendék már a szóelemnél, a hangnál is akadályra talál, pedig igen jól tudjuk, hogy a szóelemek körül észlelhető nehézségeknek már az első év végén is el kellene tűnniök. De tegyük fel, s ez kisebb bajnak volna mondható, hogy az egyes beszédhangok csiszolása tekintetében, valamint némely szó jelentésének felújítása körül csak lényegtelen teendők lennének, akkor is előttünk áll az a sziszifuszi munka, mely az előző éveknek ezerszer alkalmazott, sokszor legprimitívebb nyelvtani formáit is teljesen elfeledettnek s újból tanítandónak találja, noha jólehet ismétlődésükre figyelemmel voltunk, noha jólehet az újabb alakok tanítási idejét a gyengébb növendékek kedvéért a megállapított időn jóval túl helyeztük. És ez mind azért történik így, mert bukott növendékeink kivétel nélkül és többi siketnémáink általában bizonyos mértékben nyelvérzék nélkül valók. A nyelvet és annak szellemét megérteni a kiváló siketnémának is gondos figyelmébe és sok-sok fáradságába kerül, hát még a gyengetehetségűeknek!? A hangos beszéd nem az ő természetének való, mely mindenkor csak mesterséges, reá kényszerített valami marad az ő szempontjából, mint ahogy mi magunk is gyakran hangoztatjuk, hogy mesterséges uton visszük őt bele a nyelvismeret körébe, arra őt mesterségesen tanítjuk meg. Röviden szólva, a gyengetehetségűek nagy százaléka jelentékenyen haladhatna, ha nem kellene a hangos beszéddel oly fáradtságosan és eredménytelenül küzöldnie. Hogy haladhat ismeretekben, azt majdnem nap-nap mellett észlelhetjük. Vagy ha már e haladás nem is szembeötlő, nem tagadhatjuk meg tőlük azt a képességet, mely kézimunkában nyilvánulva egyeseknél éppen a hihetetleniségig fejlett. Ehhez is lelki működés kell és ha ez egyszer jelen van, fejleszthető is, csak útát-módot kell hozzá találnunk. Ezt a gyengetehetségűek külön iskolája bizonyára meg is fogja adni.

A vizsgálat tárgyává tett 865 növendék harmadik csoportját

azok teszik, kik (körülbelül 14⁰/₀-ban, mely 122 növendéknek felel meg) elégséges általános osztályzatot nyertek. Tudott dolog, hogy az elégséges osztályzatúak között igen nagy azoknak a száma, kiket joggal a bukottak közé lehetne sorozni, de akiket bizonyos elvi és méltányossági szempont mégis felsőbb osztályba enged lépni. Közülök azok, kiket joggal a bukottakhoz lehetne számítani, az előbbi csoport elbírálása alá esnek. Másik részük a tulajdonképeni elégségesek, vagy a gyenge jók közé tartózik, s mint ilyenek nem valók a gyengetehetségű iskola növendékei közé. Hogy mennyi azok száma, kiket az elégséges osztályzatúak közül a bukottak közé lehetne sorozni, itt meg nem állapítható; azonban a tapasztalat szerint mégis 2⁰/₀-ra becsülhető, ami körülbelül 20—25 növendéket tesz ki.

Röviden összegezve az eddigieket: a gyengetehetségű siketnémák iskolájába, illetőleg intézetébe a jelenlegi növendéklétszámnak körülbelül 10—11⁰/₀-a volna utasítandó.

Részlet meghatározással élve, ez említett intézetbe utasítandók mindazon növendékek, kik tehetség hiánya miatt általános elégtelen osztályzatot nyertek. Ide számítandók még azon tanulók is, kik elégséges osztályzattal ugyan, de csak kegyelemből léptek magasabb osztályba.

Az intézet fokozatos fejlődését tekintve ajánlatos volna, hogy: mindazon növendékek, akik a rendes siketnéma intézetek I. osztályát kétszeri ismétlés után is eredménytelenül végezték, továbbá mindazok, kik az I. osztályon túl a III. osztályig bezárólag elégtelen általános osztályzatot nyertek, vétessenek fel a gyengetehetségű siketnémák intézetének növendékeiül.

Miután megállapítottam, hogy a gyengetehetségű siketnémák-nak a normális képességű siketnémáktól való elkülönítése felette szükséges és egyben meghatároztam a gyengetehetségű siketnémák számára felállítandó intézet növendék-anyagát is, áttérhetek a leendő intézet szervezetére. Előre bocsájtom, hogy a szervezetre vonatkozólag részletes útmutatásokat egyelőre nem adhatok, de e cikknek ez talán nem is lehet a célja. Úgy vélem tehát, hogy eleget teszek azzal, ha ebben a tekintetben a helyes s a célnak legjobban megfelelő általános irányt szabom csupán meg.

(Folytatása következik.)

Az 1909. évi rangsornak a gyógypedagógiai intézetekre vonatkozó része.

A gyógypedagógiai intézetek újabban megállapított rangsorát olvasóink tájékoztatása céljából közöljük, azzal a megjegyzéssel, hogy amennyiben minden gondosság dacára is megtörténhetett, hogy a rangsor összeállításánál tévedések történtek, a felszólamlás határideje 1909. évi március 1.

Sorszám	Név és minőség	A jelenlegi fizetési osztályba valószínűleg minőségben kinevezetett			Évi fizetés és az 1904. I. t. c. alapján járó személyi pótlék összege	Lakáspénz	Állomás hely
		év	hó	nap			
<i>VIII. fizetési osztály.</i>							
1	Berkes János ig.	1900	V	5	4000	—	Budapest
2	Borbély Sándor ig.	1900	V	5	"	—	Vác
3	Herodek Károly ig.	1905	XI	22	3600	—	Budapest
4	Élias Jakab ig.	1906	X	22	"	1040	Arad
5	Klis Lajos ig.	1906	X	22	"	—	Budapest
6	Klinda Kálmán ig.	1907	VII	15	"	1040	Kaposvár
7	Németh László ig.	1908	VIII	24	"	910	Kecskemét
<i>IX. fizetési osztály.</i>							
1	Együd Lajos tanár	1897	V	9	3200	600	Vác
2	Nécsey János tanár	"	V	9	"	800	Kaposvár
3	Bartók Lajos tanár	"	VII	25	"	600	Vác
4	Moussong Pál tanár	"	VII	25	"	800	Debrecen
5	Ákos István tanár	1901	VI	24	2900	1000	Budapest
6	Gácsér József ig. tanár	"	VI	24	"	800	Debrecen
7	Nagy Péter ig. tanító	"	VI	24	"	—	Kolozsvár
8	Klúg Péter ig. tanító	1902	VII	17	"	—	Szeged
9	Stanzel János tanító	"	XII	22	"	900	Temesvár
10	Zádor Endre ig. tanár	"	XII	22	"	"	"
11	Bihari Károly tanító	"	XII	22	"	1000	Budapest
12	Mlinkó István ig. tanító	1904	XI	1	"	700	Eger
13	Lovács József ig. tanító	"	XI	1	"	900	Szeged
14	Paull István tanító	"	XI	1	"	"	Kolozsvár
15	Szotfrid József tanító	"	XI	1	"	600	Vác
16	Válek János tanító	"	XI	1	"	600	"
17	Váradai Zsigmond ig. tanító	"	XI	1	"	400	Körmöcb.
18	Tar József tanító	1905	XI	22	"	900	Kolozsvár
19	Csapó György ig. tanító	1906	X	22	2600	—	Borosjenő
20	Éltes Mátyás ig. tanító	"	X	22	"	—	Budapest
21	Hertilla Szilárd tanító	"	X	22	"	800	Arad

Sorszám	Név és minőség	A jelenlegi fizetési osztályba valóságos minőségben kinevezetett			Évi fizetés és az 1904. L. t.-c. alapján járó személynél pótlék összege	Lakáspénz	Állomás hely	
		év	hó	nap				korona
22	Török Sándor ig. tanító	1906	X	22	2600	900	Szombath.	
23	Séra Lajos tanító	"	X	22	"	1000	Budapest	
24	Hercsúth Kálmán tanító	"	X	22	"	900	Pozsony	
25	Káplán Gyula tanító	"	X	22	"	1000	Budapest	
26	Völker József ig. tanító	1907	VII	15	"	800	Sopron	
27	Schannen Péter ig. tanító	"	VII	15	"	—	Kolozsvár	
28	Markovits Árpád ig. tanító	"	VII	15	"	500	Jolsva	
29	Török Gyula tanító	"	VII	15	"	1000	Budapest	
30	Hobler Rezső tanító	"	VII	15	"	800	Sopron	
31	Kirschenheuter Fer. tanító	"	VII	15	"	1000	Budapest	
32	Skultéty Lajos tanító	1908	VIII	24	"	1000	"	
<i>X. fizetési osztály.</i>								
<i>a) csoport.</i>								
1	Pischinger Nándor tanító	1890	VI	29	2600	900	Budapest	
2	Horváth Atilla zene-tanító	1894	I	24	2400	"	"	
3	Kelemen Ignác tanító	1902	VI	27	2200	"	"	
4	Palatinus Károly tanító	1902	XII	22	"	720	Kaposvár	
5	Halenkovics Fanny tanítónő	1904	XI	1	"	900	Budapest	
6	Schnellbach Ferenc tanító	"	XI	1	"	720	Kaposvár	
7	Kabán József tanító	"	XI	1	"	810	Kolozsvár	
8	Deschenszky Fer. ig. tanító	"	XI	1	"	"	Pozsony	
9	Kegler Ferenc tanító	"	XI	1	"	900	Budapest	
10	Szabady Géza tanító	"	XI	1	"	"	"	
11	Szabados Ödön tanító	"	XI	1	"	810	Szeged	
12	Ehling Jakab tanító	"	XI	1	2000	720	Arad	
13	Horváth Pál tanító	"	XI	1	2200	"	Kaposvár	
14	Kondra Mihály tanító	"	XI	1	"	540	Vác	
15	Medgyesi János tanító	"	XI	1	"	900	Budapest	
16	Kleitsch János tanító	1905	XI	22	2000	"	"	
17	Scholtz Lajos ig. tanító	1906	IV	22	"	630	Ungvár	
18	Vatter Ferenc tanító	"	X	22	"	540	Vác	
19	Hövényes Antal tanító	"	X	22	"	810	Pozsony	
20	Erdős István tanító	"	X	22	"	630	Kecskemét	
21	Istenes Károly tanító	"	X	22	"	900	Budapest	
22	Rédiger Károly tanító	"	X	22	"	720	Arad	
23	Gönczi Gyula tanító	"	X	22	"	630	Kecskemét	
24	Sándor Lajos tanító	"	X	22	"	900	Budapest	
25	Govrik Béla tanító	1907	VII	15	"	720	Debrecen	
26	Veress Lajos tanító	"	VII	15	"	630	Eger	

Sorszám	Név és minőség	A jelenlegi fizetési osztályba valószínű minőségben kineveztetett			Évi fizetés és az 1904. I. t. c. alapján járó ezemélyi pótlék összege	Lakáspénz	Állomás hely
		év	hó	nap			
						korona	
27	Greiner László tanító	1907	VII	15	2000	810	Szeged
28	Kolumbán Károly tanító	"	VII	15	"	"	Kolozsvár
29	Hrivnák László tanító	"	VII	15	"	"	Temesvár
30	Erdélyi József tanító	"	VII	15	"	630	Eger
31	Plichta Béla tanító	"	VII	15	"	810	Szeged
32	Piroska Károly tanító	"	VII	15	"	450	Jolsva
33	Schreiner Miklós tanító	"	VII	15	"	810	Temesvár
34	Vissy János tanító	"	VII	15	"	540	Vác
35	Wolkóber János tanító	"	VII	15	"	"	"
36	Záborszky Árpád tanító	"	VII	15	"	"	"
37	Nemere Gyula tanító	"	VII	15	"	630	Kecskemét
38	Lázár Pál tanító	1908	VIII	24	"	900	Budapest
39	Wellinger Mihály tanító	"	VIII	24	"	"	"
40	Török Sándor tanító	"	VIII	24	"	810	Temesvár
41	Adamsik István tanító	"	VIII	24	"	360	Körmöcb.
42	Iván József tanító	"	VIII	24	"	900	Budapest
43	Puha László tanító	"	VIII	24	"	"	"
b) csoport.							
1	Kracker Kálmán gondnok	1897	V	6	2400	—	Vác
<i>XI. fizetési osztály.</i>							
a) csoport.							
1	Fodor Anna kézim. tanítónő	1878	IX	7	2200	800	Budapest
2	Kossovits József én. org. tan	1889	IX	19	2000	"	"
3	Weiser Adél kézim. tanítónő	1889	XI	12	"	480	Vác
4	Horváthné Szabadi Laura tnő	1892	VII	16	1800	800	Budapest
5	Pápai Mária tanítónő	1897	V	2	"	"	"
6	Hinnerné Griffeton Lujza tnő	1899	VI	10	"	720	Temesvár
7	Begidsánné Zattler Ida tnő	1902	VIII	9	1600	"	Kolozsvár
8	Szobolovszky István tanító	1905	XI	22	1400	320	Körmöcb.
9	Ábrahám János tanító	"	XI	22	"	720	Szeged
10	Müller Lajos tanító	"	XI	22	"	"	Kolozsvár
11	Tasch Péter tanító	"	XI	22	"	"	Temesvár
12	Derbészné Kreupl Sarolta tnő	1906	VII	14	"	800	Budapest
13	Fürj Pál tanító	"	VII	17	"	"	"
14	Eötvös László tanító	"	VII	17	"	720	Szeged
15	Pirovits Jenő tanító	"	VII	17	"	"	Pozsony
16	Emmer István tanító	"	VII	17	"	640	Debrecen
17	Tóth Zoltán tanító	"	VII	17	"	800	Budapest
18	Szentgyörgyi Gusztáv tanító	"	VII	17	"	480	Vác

Sorszám	Név és minőség	A jelenlegi fizetési osztályba valóságos minőségben kinevezett			Évi fizetés és az 1904. I. t. c. alapján járó személyi pótlék összege	Lakaspénz	Állomás hely
		év	hó	nap			
19	Derbész Bertalan tanító	1906	VII	17	1400	800	Budapest
20	Schulmann Adolf tanító	"	VII	17	"	560	Ungvár
21	Fehér Károly tanító	"	VII	17	"	400	Jolsva
22	Schreiner Ferenc tanító	"	VII	17	"	800	Budapest
23	Zemkó Péter tanító	"	VII	17	"	"	"
24	Láng István tanító	"	VII	17	"	720	Szeged
25	Karnay Árpád tanító	"	VII	17	"	800	Budapest
26	Winkler Sándor tanító	1907	VII	16	"	640	Debrecen
27	Dávid Mihály tanító	"	VII	16	"	720	Kolozsvár
28	Horváth István tanító	"	VII	16	"	"	Szeged
29	Vas János tanító	"	VII	16	"	640	Sopron
30	Csák Sándor tanító	"	VII	16	"	"	"
31	Fáklya Károly tanító	"	VII	16	"	560	Ungvár
32	Krupa Pál tanító	"	VII	16	"	480	Vác
33	Hribik Aladár tanító	"	VII	16	"	320	Körmöcb.
34	Fodor István tanító	"	VII	16	"	560	Kecskemét
35	Tiffert György tanító	"	VII	16	"	640	Arad
36	Balázs Géza tanító	1908	VIII	24	"	"	"
37	Varsányi Ferenc tanító	"	VIII	24	"	560	Eger
38	Györgyffy Ákos tanító	"	VIII	24	"	480	Vác
39	Frey József tanító	"	VIII	24	"	800	Budapest
40	Michels Fülöp tanító	"	VIII	24	"	"	"
41	Schnitzl Gusztáv tanító	"	VIII	24	"	560	Kecskemét
42	Mayer András tanító	"	VIII	24	"	480	Vác
43	Rieger György tanító	"	VIII	24	"	400	Jolsva
44	Faragó Géza tanító	"	VIII	24	"	800	Budapest
45	Nemesdfalvi József tanító	"	VIII	24	"	640	Sopron
46	Schäffer Mátyás tanító	"	VIII	24	"	320	Körmöcb.
47	Tóth Árpád tanító	"	VIII	24	"	640	Debrecen
48	Miskey Károly tanító	"	VIII	24	"	320	Körmöcb.
49	Juhász Zoltán tanító	"	VIII	24	"	400	Jolsva
50	Pető Ferenc tanító	"	VIII	24	"	720	Szeged
<i>XI. fizetési osztály.</i>							
b)							
1	Vitár Rezső gondnok	1902	II	16	1600	—	Budapest
c)							
1	Blankenstein Gy. kosárf. m.	1898	X	3	1800	800	"
2	Jellinek János kosárf. m.	1904	III	16	1600	800	"
3	Teiger József kefekötő m.	1904	III	16	1600	800	"

Griesbach adataihoz fűzött fejtegetések.

(Pszikho-fiziológiai értekezés.)

Irta : **Kirschenheuter Ferenc.**

Egy vagy több érzékszerv hiánya tökéletesebbé teszi-e az épen maradtakat?

Ezen elsősorban gyógypedagógusokat érdeklő kérdés egészen a legutóbbi időkig tudományosan eldöntve még nem volt. Hires fiziológusok, elismert antropológusok határozottan állították, sőt állítják még ma is, hogy a fogyatékos érzékűek meglevő ép érzékszervei fejlettebbek a normális emberéinél. Csak a fogyatékosokkal foglalkozó pedagógusok rázták úgy néha fejüket, ha a gyakorlat itt-ott rácsáfolt e tételre. Hiányozván azonban a szélesebb tudományos alap, a pedagógusok nem mertek ellentmondani, hanem így variálták a tételt: a fogyatékos érzékű ember megmaradt ép érzékei a ráutaltság és folytonos gyakorlat által jobban kifejlődnek, mint a normális ember megfelelő érzékei. Ez a nézet uralkodott egészen napjainkig a gyógypedagógusok világában.

Minthogy az emberiségnek csak egy kis töredéke fogyatékos érzékű, természetes, hogy nemcsak a társadalom, de a tudományok is keveset foglalkoznak az emberiség e töredékével és így a tudományoknak a fogyatékosokkal foglalkozó ágai is lassan fejlődnek. A huszadik századot kellett tehát megérnünk, hogy ez értekezést megnyitó kérdésben is tisztán lássunk.

Az alábbiakban az érzékeknek csak a látás hiányából származó állapotával kívánok foglalkozni, dr. Griesbachnak, az orvosi tudományok és a filozófia tanárának (aki egyben az iskola egészségügyi nemzetközi kongresszus eddigi elnöke és a kongresszus „Internationaler Archiv für Schulhygiene“ c. szokatlanul nagyterjedelmű folyóiratának is szerkesztője) kísérletei alapján.

Griesbach sok ezernyi kísérlettel igazolta, hogy a látás hiánya a többi ép érzéket is hátráltatja fejlődésében s hogy még a ráutaltság és folytonos gyakorlat sem képes az épen maradtakat a normális ember érzékeivel versenyképesekké tenni.

Kísérleteit a vakok illsach-mülhauseni intézetében végezte az ottani vak növendékeken és a városi különböző iskolák hasonlókorú tanulóin. Az eredményeket pedig áttekinthetően 98 táblázaton tette közzé. Az adatok főbb csoportjait Kunz, a vakok illsachi intézete igazgatója, több orvosi és pedagógiai folyóiratban a következő négy cím alatt közölte kivonatossan: hangirány, hallástávolság, szagérzés és tapintási érzés, amint itt következnek:

I. Hangirány. A hangirány meghatározására Griesbach egy szögtükröt használt az intézet terjedelmes kertjében. 28 éperzékűn és 28 vakon egyenkint 9 kísérletet végzett. Hármat a jobb, hármat a bal és hármat mind a két füllel. A kísérleten kívül maradt fület nedves gyapottal zárta el.

252 kísérletnél a hang irányát a vakok 68, az éperzékűek pedig 82 esetben határozták meg pontosan. Az összes adatokat összevetve, a vakok középárayos számításal $15^{\circ} 35''$ -ot, az éperzékűek pedig 15° -ot tévedtek.

Itt tehát csak csekély különbség esik az éperzékűek javára.

II. Hallástávolság. Az erre vonatkozó kísérleteket Griesbach hosszú folyosókban végezte. Suttogva kimondott egytagú szavakat és számokat 1–100-ig kellett a médiumoknak fölfogniok. A legjobban hallók egy füllel 40–45 méternyiről értették meg a szavakat. Középárayos számításal úgy a vakok, mint a látók hallástávolsága jobb és bal füllel pontosan 26 méter.

Tehát egyenlő.

III. Szagérzés. Ez irányban a kísérletezések a Zwardemaker-féle olfactometerrel folytak. Ez a szerkezet igen egyszerű. Egy üvegcsőben van egy kaucsukcső s ebben ismét egy üvegcső. Míg a kaucsukcső kívül és belül az üvegcsővekkal fedve van, nem érezhető a csövek felső nyílásán a kaucsuk szaga. Amint azonban a belső üvegcsövet kihúzzuk, a kaucsukcső belső felülete fedetlen marad s a kaucsuk szaga érezhetővé lesz. Minél tovább kell tehát kihúzni a belső csövet, míg a médium megérzi, annál fejletlenebb az illető szaglása és fordítva.

Vakoknál Griesbach számadatai szerint a csövet 1.75 cm.-re, éperzékűeknél azonban csak 1.15 cm.-re kellett kihúzni a csövet. Arányba állítva, a vakok szaglási finomsága tehát úgy viszonylott az éperzékűekéhez, mint $65.7 : 100$.

IV. Tapintási érzés. A tapintóérzék fejlettségét, bizonyos szellemességgel arra alapították a fiziológusok, hogy két hegyesen kidomborodó pontot mennyire kell egymáshoz közelíteni, hogy a kísérleti egyén ne érezze azokat többé kettőnek, hanem csak egynek. A tapintóérzék fejlettsége tehát ilyenformán számmal fejezhető ki, mely a két pont között levő távolság méretéből nyerhető.

Griesbach aesthesiométerének szerkezete, mellyel ezen kísérleteket végezte, amennyire Kunznak az értekezéséből gyanítani lehet, egy ollószerű összetett kétkarú emeltyű. Az emeltyűk rövidebb karjain vannak a kiemelkedő tűkhöz hasonló éles pontok, az egyik hosszabb kar vége pedig egy a másik karhoz erősített

félkör alakú lemezen mozog, mely lemez centi- és milliméterekre van beosztva. E lemezen tehát század-, sőt ezredmilliméternyi pontossággal olvasható le, hogy mily távolságban vannak egymástól a pontok az emeltyűkarok rövidebb végein.

Griesbach kísérleteket tett a homlokon (a szemöldök közötti kopasz részen, a gabellán), a járom-, vagy pófacsontot takaró bőrfelületen, az orrhegyen, az ajkakon, a tenyérnek a hüvelykujj alatt levő részén és a jobb és balkéz mutatóujjának hegyén. Az eredményeket az alábbi táblázatok mutatják:

1. Pihenés ideje alatt.

	Homlokon	Járomcsont.	Orrhegyen	Ajka- kon	Tenyé- ren	Bal mu- tató ujjon	Jobb mutató ujjon	Össze- gezés*	Arány- szám*
	milliméter								
Vak	3·6	3·7	1·7	1·5	3·77	1·29	1·55	17·11	} 62·6 : 100
Épérezékű	2·46	2·59	0·85	1·01	2·41	0·72	0·65	10·69	
Különbözet az épérezékűek jav.	1·14	1·11	0·85	0·49	1·36	0·57	0·90	6·42	

2. Szellemi munka után.

Vak	4.5	4.9	1.86	1.72	4.8	1.49	1.91	21.18	} 86.5 : 100
Épérezékű	4.2	4.4	1.55	1.36	4.1	1.36	1.38	18.35	
Különbözet az épérezékűek jav.	0.3	0.5	0.31	0.36	0.7	0.13	0.53	2.83	

3. Ipari foglalkozás után.

Vak	5.97	5.84	2.275	2.0	6.0	1.7	2.0	25.785	} 72.1 : 100
Épérezékű	4.20	4.40	1.50	1.32	4.43	1.5	1.4	18.75	
Különbözet az épérezékűek jav.	1.77	1.44	0.775	0.68	1.57	0.2	0.6	7.035	

4. Érdekes a következő táblázat is, melynek adatai egyenlőkorú két vak leányról (szünidőben) és két cselédleányról szólnak. A vak leányok kizáróan csak kötéssel és horgolással foglalkoztak, kezük bőre tehát feltűnően finom volt.

	Hom- lok	Járom- csont.	Orrhe- gyen	Ajka- kon	Tenyé- ren	Bal mutató ujjon	Jobb mutató ujjon	Össze- gezés*	Arány- szám*
	milliméter								
Vak	3.75	4.0	1.75	1.5	3.5	1.12	1.75	17.37	} 73.2 : 100
Épérezékű	2.75	3.25	1.25	1.35	2.5	0.8	0.8	12.70	
Különbözet az épérezékűek jav.	1.0	0.75	0.50	0.15	1.0	0.32	0.95	4.67	

5. Talán az előbbieknél is föltünőbbek az alábbi táblázat számai, amelyek két vak-siketnéma leányról szólnak, akik közül az első folyékonyan olvas és a térképeken könnyűséggel eligazodik.

A leányok neve	Hom- lok	Járom- csont.	Orrhe- gyen	Ajka- kon	Tenyé- ren	Bal mutató ujjon	Jobb mutató ujjon	Össze- gezés*
	milliméter							
Wenner Magda szabadnapon	7.0	7.0	4.0	3.5	1.0	2.5	3.5	28.5
Wenner Magda tanítás után	5.0	5.0	2.0	2.0	3.5	1.5	2.0	21.0
O. H. kötés után	10.0	12.0	3.5	3.0	8.0	2.5	3.0	42.0

Ime tehát Griesbach táblázatai. Számokkal igazolják, hogy az épérezékűek tapintási érzéke jóval fejlettebb, finomabb, mint a vakok-é mert két kihegyesedő pontot közetkezetesen minden körülmények között kisebb távolságban éreznek kettőnek, mint a vakok.

Az izlés érzékével tudtommal eddigelé kísérletek még nem tétettek, miért is áttérhetünk most már Kunztól függetlenül az eddig tárgyaltak részletesebb vizsgálására és az ehhez fűzendő lélektani fejtegetésekre.

Mindenekelőtt kérdés az, hogy Griesbach kísérletei megbízhatók-e? Helyes-e az az alap, melyből az egyes érzékszervek próbáratételénél kiindult? Igaz-e, hogy a számok valóban az érzékszervek tökéletességének fokmutatói? Mert csak úgy fűzhetünk az ismertetett fiziológiai adatokhoz lélektani és pedagógiai fejtegeté-

A *-gal jelölt rovatok Kunznak az értekezésében, amelyből én a táblázatokat vettem, nem szerepelnek; a könnyebb áttekinthetőség céljából tartottam szükségesnek összegezni és arányba állítani az adatokat. Az arányszámokban az épérezékűek tapintási képességét a második tag a 100 fejezi ki, az első tag pedig a vakokét.

seket, ha e kérdésekre igennel felelhetünk. A Griesbach adatokat ugyan egy ponttal sem teszi értékesebbé és megbízhatóbbakká az én idevonatkozó igénytelen véleményem, de az alaposság megköveteli, hogy bevezetéskép erre is kitérjek az egyes tételeknél.
(Folytatása következik.)

Adenoid vegetáció a gyógypedagógiában.

Dr. Rejtő Sándor

orr- és fülorvos iskolaorvos és egészségtan tanár.

Mielőtt az adenoid vegetáció, vagy magyarul garatmandula szerepét megállapítanók a gyógypedagógia különböző ágaiban, szabadjon röviden szólanom a garatmandula helyéről és a zavarokról, melyeket okoz. Az orrgaratüreg hátsó falának legfelső részén normalis adenoidos szövetet, a nyálkahártyába ágyazott nyirokcsomócskákat találunk, melyek azonban a nyálkahártya felületén nem állanak ki. Ha valamely ok miatt ezen adenoidos szövet túlbujánszik s a torok mandulákhoz hasonló csomót alkot, akkor e növedéket nevezük adenoid vegetációnak. Wilhelm Meyer kopenhágai fülorvos 1873-ban megjelent értekezésében nevezte el így, s ő volt első, ki a garatmandula okozta működési zavarokra föl-hívta az orvosok figyelmét. Ha tudjuk helyzetének anatómiai viszonyait, könnyen elképzelhetjük, hogy hátulról mintegy betömi az orrüreget s ráfekszik az Eustach kürtre, ezáltal nemcsak az orri légzést akadályozza, hanem gátolja a dobüregnek normális levegő cseréjét, mely az Eustach kürtön át történik. Állandó vérbőséget is tart fenn s ezáltal az agy vérkeringésében okozhat zavarokat.

Az orri légzés gátoltsága legfeltűnőbb okozata a garatmandulának, már a gyermek arckifejezése is elárulja. A gyermek orrán át erőlködve veszi a lélegzetet, ezáltal széles lesz orrgyöke, mivel azonban így sem kap elegendő levegőt, hozzászokik a szájon át való lélegzéshez. Az állandóan nyitott száj adja a bámészködő, bamba arcot. Éjjel hortyog a gyerek, ha kiszárad garatja föl-föl riad, szóval nyugtalanul alszik. Beszéde orrhangú, dűnnyögő, sokszor alig érthető.

Természetes, hogy az egész testre is kihat a lélegzés nehézsége, mert amint a nyelőcső szűkületénél nem képes a beteg elegendő ételt nyelni és elsatnyul, épen úgy itt a lélegző csőrendszer szűkeleténél nem kap elegendő levegőt, oxygént, elgyöngül szervezete.

Említettük, hogy akadályozza a garatmandula a dobüreg lég-

cseréjét, mert ráfekszik az Eustach kürt garati nyílására. Még egy fontosabb befolyása is van azonban a dobüregre: a nyitott szájjal lélegző gyermek tél idején a hideg levegőt az orr fölmelegítése (és megtisztítása) nélkül leheli be s ezáltal gyakran kap torokmandula-gyulladást, ennek gyulladós baja mindég áterjed a garatmandulára is s innen az Eustach kürtön át a dobüregbe. Már maga a dobüreg levegő hiánya is, de méginkább a gyakori hurut káros elváltozásokat okoz a dobüregben, melyek a hallás csökkenését okozzák. Néha alig észrevehető a csökkenés és csakis a felnőtt korban lép előtérbe: máskor ha kis gyermeknél lép föl erősebb mértékben, siketnémaságot is okozhat.

A garatmandula okozta agyi vérkeringés zavara, oka lehet a gyermek fejletlenségének, melyet aprosexia nasálisnak neveznek. Erről később még szólunk.

Szerencsére, hogy ezen sok okozaton mintegy egy csapásra segíthetünk, mert az okot könnyen eltávolíthatjuk: Az orrtükörrel vagy újjal diagnosztizált garatmandulát az ezen célra szerkesztett speciális műszerekkel szakorvos néhány pillanat alatt kivághatja.

Ismervén az okozott zavarokat könnyen felismerhetjük, hogy a gyógypedagógia mely ágaiban van szerepe a garatmandulának. Még a normális pedagógia, az elemi iskolai tanítás keretébe is tartozik, mert akárhány szülő nem veszi észre, hogy a gyerek szuszog, tátott szájjal ül, dűnnyögve beszél. Igaz, hogy a fiziologikus pöszebeszéd idejében lévő kis gyermekekről lévén szó, a szülő sokszor annak rovására ír minden beszédhibát: a tanítónak kell figyelmeztetnie a szülőt, hogy nézesse meg szakorvossal gyermeke orrgaratüregét. A beszédhibásokkal foglalkozó gyógypedagógiában a rezonáló üregek épsége fontos szerepet játszik és bizony akárhány esetben a hibás beszéd egyedüli oka nagy garatmandula.

Legnagyobb súlyt a siketnémákkal foglalkozó gyógypedagógia fordít az adenoid vegetációkra. Minden intézetnek van szakorvosa, ki vizsgálatai alapján pontos kimutatásokat közöl a garatmandulákról. Azon esetekben ugyanis, hol a garatmandula okozta Eustach kürt szűkület és hurutok voltak a gyermek megsiketülésének okai, az adenoid eltávolításával, a tuba tágítása és a dobüreg kezelése alapján sokszor sikerül a hallás kis maradékát fölnyitni s ezáltal sokkal könnyebben lehet őket tanítani.

Legfontosabbnak tartom a garatmandula okozta zavarok megfigyelését, illetőleg gyógyítását a gyengetehetségűek tanításánál. A nehezen lélegző, figyelmetlen, nyugtalan gyerek, kinek hallása romlik, egészen más tanítási anyag, mint a normálisan lélegző, erősebb

szervezetű, jól halló és így figyelésre képesebb. Az aprosexia nasalis kérdését egyelőre figyelmen kívül hagyva, nagyon érdekelt az a kérdés, hogy vajon hány adenoidos lehet a gyengetehetségű tanulók között? milyen okozatait találhatjuk föl leggyakrabban?

Ranschburg Pál dr. a gyógypedagógiai és pszichológiai laboratórium igazgatójának szives engedelmével, Éltés Mátyás kisegítőiskolai igazgató úr szives közreműködésével sikerült a mosonyi-utcai állami kisegítő-iskola 1907/8. és 1908/9. isk. év tanulóit ezirányban megvizsgálnom, mely vizsgálatok részletes eredményét a bpesti kir. Orvosegyesület ortológiai szakosztályának 1908. dec. 18-án tartott ülésén voltam bátor bemutatni.

Jelen alkalommal csakis főbb eredményeim közlésére szorítkozom. Hogy a talált eredmények értékét kellőképen kidomborítsam, párhuzamosan közlöm 150 ugyanolyan korú ép tehetségű gyermekeken végzett vizsgálataim eredményeit is, melyeket a II. ker. érseki főgimnázium tanulóin, mint iskolaorvos végeztem.

Az orrgaratüreg eldugulásának illetőleg szűkülésének főoka a garatmandula volt, részben egyedül, részben kombinált az alsó orrkagylók túlzott nagyságával, az orrsövény eltéréseivel s a torokmandulák túltengésével. Szám szerint a 150 gyengetehetségű, illetőleg ép tehetségű gyermeknél:

	Gyengetehetségű	Ép tehetségű
Normalis orrgarat volt	22 esetben	84 esetben
Adenoid egymagában	26 „	6 „
Adenoid egyéb eltérés mellett	48 „	5 „

Az adenoid vegetáció tehát a 147 gyengetehetségű gyermeknél 74 esetben 50%, a 149 ép tehetségűnél 11 esetben 7% szerepelt.

Már felületes megszemlélésre is sejthetjük az adenoidok ily óriási számát a kisegítőiskolában, mert igen sok a nyitott szájjal lélegző, dűnnyögve beszélő gyerek. (Vizsgálataimat a gyengetehetségűeknél minden esetben ujjal végeztem s így tapintottam az adenoidot.) Az adenoid káros okozatai közül legfontosabb a gyermekek dobhártyavizsgálatainak eredménye:

	Gyengetehetségű	Ép tehetségű
Ép dobhártya volt	25%	64%
Hurutos dobhártya... ..	67%	32%
Gennyes, lukas dobhártya...	6%	3%

(A hiányzó % fülzsírdugó miatt nem szerepel).

A fül működési vizsgálatánál, a hallás megfigyelésénél különösen a taníthatóság lebegett előttem s ezért 3 csoportot vettem fel.

„Jól halló“-nak vettem azokat, kik úgy a társalgási, mint a suttogó beszédet 5 méterről jól hallották. Ha a társalgási beszédet jól meghallották 5 méterről, de a suttogó beszédet csak közelebről, „csökkent hallás“-nak neveztem e kislehető nagyothallást, melynek pedagógiai fontossága abban rejlik, hogy a gyermeknek fokozottan kell figyelnie, hogy a tanító vagy a felelő gyermek beszédét meghallja. Ezen két csoport alkalmas a közös tanításra, de nem a harmadik csoport, melynek „alig halló“ nevet adtam, hol a gyerekek a társalgási beszédet sem hallották meg 5 méterről. Felette fontos ezen utolsó csoportnál eldöntenünk, hogy csakis az egyik, vagy pedig mindkét fülére ilyen alig halló-e a gyerek, mert míg az első esetben a másik talán ép fülével mindent nagyon jól meghallhat, azon esetben, ha mindkét fülére alig halló, nem alkalmas a közös iskolázásra s esetleg a siketnémák oktatására szorul. Előfordult, hogy ilyen nagyot hallás színleges gyengetehetséget okozott, azért ezen esetekben pontos tehetségi vizsgálatok szükségesek. Eredményeim a következők:

	Gyengetehetségű	Ép tehetségű
Jól halló fül volt	75%	94%
Csökkent hallású fül	15%	5%
Egy fülére alig halló	2%	1%
Két fülére alig halló	8%	—

Ha pedig összefüggést keresünk az adenoid és nagyothallás között, láthatjuk, hogy a gyengetehetségű 74, illetőleg a normalis tehetségű 11 adenoidos gyerek közül:

Ép dobhártyájú volt	10	—
Hurutos dobhártyájú volt	60	11
Gennyes, lukas dobhártyájú volt ...	4	—

Tehát a gyengetehetségűeknél pontosan kimutatható, hogy a nagyothallás, mely a csökkent figyelemnek egyik fontos oka, milyen sok esetben szerepel, továbbá az is, hogy a csökkent hallás oka mindenkor az adenoid vegetáció. Aki tudja, milyen sok türelem, kitartás és valóban művészet kell ahhoz, hogy a gyengetehetségűek figyelmét felköltsük és fenntartsuk, s így a tanításban valami eredményt elérjünk, az méltányolni fogja vizsgálataim végső eredményét, midőn a gyengetehetségű intézetekben szakorvosok működését sürgetem, kik ne csak vizsgáljanak és statisztikákat írja-

nak az adenoidokról, hanem vegyék ki azokat. Az eddig elmondottak alapján bátran állíthatom, hogy az adenoid vegetációknak káros okozatait a gyógypedagógusok között a gyengetehetségükkel foglalkozó látja leggyakrabban.

Végezetül még az aprosexia nasalisról is meg kell emlékez-nem, bár vizsgálataim még csak a kezdet kezdetén állanak. Sokan vallják azt a nézetet, hogy az adenoidos gyermek figyelmetlensége, szellemi fejletlensége — mivel szerintük a garatmandula okozatai — megszűnnek ennek kivételével. Nézetem szerint azon mérgek hatása, melyek az adenoidot előidézik, mint a tuberkulózis, szifilis, alkohol stb. direkte károsan befolyásolják az agyszövet fejlődését is és így az adenoid kiirtása után sem várhatjuk a szellemi élet újjászületését. Sub judice lis est. Egyelőre 30 adenoidos gyermeket operáltam meg s e gyermekek tanítói lesznek hivatva eldönteni, hogy vették-e észre az operáltakon a tehetségnek hirtelen, nagyfokú javulását. A mint nagyobb anyag és legalább egy-két évl megfigyelés áll rendelkezésemre, beszámolok vizsgálataimról.

KÜLFÖLDI SZEMLE.

Vak tanítók Franciaországban. (Kivonat Pluche Fr.-nek az „Eos“ legutóbbi számában megjelent közléséből.) A vak tanítók száma néhány száz, kik csaknem kizáróan zenetanítók. Javarésze látókat tanít magán-, ének-, polgári-, ipariskolákban és árvaházakban. Többen, amellet, hogy intézetekben tanítanak, magántanfolyamokat nyitnak s magánórákat adnak. Tanítanak nyilvános iskolákban, gimnáziumokban, felsőbb iskolákban és elemi iskolákban is. A nyilvános iskolákban való tanításhoz 1887. óta oklevél szükséges. A magánoktatásban minden tanítási ág szerepel: zongora, ének, mandolina, harmonium, hegedű, fúvó- és rézhangszerek s a t. Vezetnek zenetanfolyamokat, ének- és zeneegyesületeket is. A kezdet rendesen nehéz, az előítéletek és a konkurrenczia küzdelmessé teszik. Sok vak mint orgonáló és karvezető nyer alkalmazást plébániákon, beteg- és árvaházakban, szanatóriumokban. Párisban és 55 vidéki városban, úgy világi iskoláknál és intézeteknél, mint zárdákban, számos zenetanítónőt találunk alkalmazásban.

Csaknem valamennyi tanító egyben orgonáló is, ami kettős előnyt biztosít nekik: anyagít és erkölcsit. Az orgonálásban való jártasság fölébreszti irántuk a figyelmet és tekintélyt szerez nekik. Akárhányan a tanítói hivatalt egyesítik az orgonáló hivatásával, zongorahangolással, zongorakészítéssel, hangjegykereskedéssel, vagy szalmaszékfonással.

Párisban 30 év óta egy társaság foglalkozik a vakok nemzeti intézetéből kilépő növendékek elhelyezésével. Mahaut a „Valentin Haüy“ 1907. januári számában a nemzeti intézet 262 volt növendékének életsorsával foglalkozván, három csoportba osztja azokat: nős férfiak, nőtlenek és a családjuk, hozzátartozóik körében élők.

A nős férfiak között többen igen jó módban élnek. A családi élet rendesen igaz szereteten alapszik. A vak férfiak hitvesei többnyire önfeláldozó művelt nők, tanítónők, vagy üzletekben alkalmazottak.

A nőtlenek között gyakori a pénzszükség. Legtöbben távol élnek családjajuktól. Egyesek igen jó állásokba jutottak, másoknak meg hányatott az életük. Az utóbbiak jórészt nyugtalan vérének, sorsukkal elégedetlenek. Igen költséges nekik a vezetők tartása. Egyik-másik saját maga látja el konyháját is egyedül, vagy vezetője segítségével. Mások meg vezetőt sem tartanak; oly környezetben élnek, hol szívesen segítségükre vannak. Keresményük a helyi viszonyok és egyéni arravalóságuk szerint nagyon különböző, néhány száz és több ezer frank között ingadozik. A nőtlenek élete az anyagiakat tekintve általában kielégítő.

A harmadik csoport (akik hozzátartozóik körében élnek), jórészt a minimális keresetképességüekből kerül ki, akik életfenntartásukhoz csak hozzájárulni képesek.

A lányok közül tíz zenetanítónő leánypensionátusban nyert alkalmazást. Kívánatos volna, hogy zárdákban, árvaházakban stb. minél sűrűbben alkalmazzanak zenetanítónőket, kik ott szolgálataikért teljes ellátásban részesülnének s néhány frank ellenében a templomi orgonálást látnák el.

La Sizeranne úgy véli, hogy a vak zenetanító könnyen kereshet havonta 100—200 frankot, a zenetanítónő is penzionátusokban vagy más intézetekben a teljes ellátáson kívül évi 300 frank fizetésben részesülhet, míg egy munkásnő, ki naponta tíz órát dolgozik, alig jut néhány franknyi keresethez. Ezért tanítják a vakok párisi nemzeti intézetében oly alaposan a zeneművészet minden ágát. Ez intézetben a növendékek 65- $\frac{0}{10}$ -a mutatkozik alkalmasnak a zene tanulására. A zene itt a tanítási időnek két harmadát veszi igénybe. Kilenc évet tölt a növendék az intézetben. Az első három évben naponta három órán át gyakorolja magát a zenében, a további években hat-hét órán, az utolsó években pedig naponta tíz órán át. Az eredményeket az intézetet látogató legnagyobb mesterek is dicsőreire méltónak találják. Az intézet zenetanárai kevés kivétellel az intézetnek volt kiváló növendékei.

Fölvetődik a kérdés: képesek-e vak tanárok egy osztályt a zenében vezetni és tanítani? Az illetékes egyének, úgy érzékküek, mint vakok egyhangúan nemcsak képeseknek találják őket, hanem a látók elé helyezik a vak zenetanárokat, mert türelmesebbek és jobban szeretik hivatásukat, mint a látók. Látó zenetanárok alkalmazása vakok intézeteiben egyébként kedvezőtlen hatással lehetne a vak növendékek jövőjére is.

A párisi intézetnek nagy előnye, hogy a zeneművészet egyik központjában lévén, növendékeit gyakran részesítheti a legkiváló művészek előadásainak élvezésében.

Kirschenheuter Ferenc.

Néhány külföldi siketnéma-intézet.

Brisbanei Intézet. (Ausztrália)

Lapunk első számában ismertetett módon szerzett információ alapján közlöm *Marien Zraser* esperanto levele után a nevezett siketnéma-intézetről a következőket: Ezen intézet 1893-ban nyílt meg és az elmúlt évben volt 27 növendéke és pedig 9 leány és 18 fiú. A növendékek legnagyobb része benlakó és csak azok a bejárók, akik szüleiknél lakhatnak. A tanítási módszer vegyes. Tanítanak beszédet és jeleket. Csupán nők foglalkoznak a tanítással. Bár nem írta levelezőm, hogy ez intézet tanítónői valamely szerzetrendnek a tagjai volnának, de abból, hogy minden tanítónő teljes ellátással az intézetben lakik s hogy ez intézet vezetését iskolafőnöknő kezében van, méltán következtethetem, hogy apácák lehetnek ezek a tanítónők. Van ez intézetben 4 rendes és 3 segéd-tanítónő. Az intézet kiadásait részben gyűjtésekből, részben hatósági segélyből és igen csekély részben a szülők befizetéseiből fedezik.

Münchenbuchseei és waberni intézet.

Az előbbinél jóval értékesebb adatokkal szolgált *E. Uhlmann* kisasszony *Thun*-ból a kies Svájc Bern kantonában levő két állami intézetről, a münchenbuchseei és a waberni intézetekről. Írja levelezőm, hogy Svájcban minden kanton maga intézkedik törvényei útján az iskoláztatásról. A berni kantonban a normalis iskolákba csak egészséges gyermekeket vehetnek föl, miért is ez iskolákból ki vannak zárva a siketnémák is. Ezeket speciális intézetekbe utalja a kantoni népnevelési törvény.

A berni kantonban az államnak csupán az említett két intézete van ugyan, de magán-intézetek is vannak. Az egyik állami intézetbe a münchenbuchseeibe csak fiúkat, a másikba csak leányokat vesznek fel. A münchenbuchseei intézet hosszú időn át Frienisbergben volt, ahonnan 1889-ben helyeztetett át mostani helyére. Ez intézetben átlag 70—80 fiú növendék szokott lenni évenként; míg a waberni leány intézetben (Bern mellett) 50—60 az átlagos növendéklétszám. Mindkét intézetben csaknem egyenlő tanítási rendszert követnek ugyanarra, hogy lévén mindkét intézet tisztán internátusos, még a napi munkabeosztás is csaknem ugyanaz.

A növendékek átlag napi 5—6 órán át foglalkoznak a tanulással. Napi 3 órán át kézimunkát végeznek. Egy órát vesz igénybe a házimunka, a takarítás stb., amit a gyermekek maguk végeznek. Ezenkívül nyáron, a hosszú nappalok idején egy órát fürdésre (vizi sportra), egy órát testező játékokra fordítanak. A tanítási órákon kívüli időkből is szakszerű ellenőrzés alatt állanak a gyermekek a beszédet illetőleg.

Csak ha a növendékek ily arányú elfoglaltságát és ellenőrzését ismerjük, magyarázhatjuk meg magunknak azt: hogyan lehet kitűzni az első osztály feladatául olyan terjedelmes anyagot, amint azt levelezőin írja. Már az első osztályban kell kisebb mondatok keretében feleletet adniok a siketnémáknak a következő kérdésekre: Mi ez? Ki ez? Mit kérsz? Miből van? Hol? Mennyi? Mikor? Kié? Kivel? stb. Továbbá már az első osztályban tudni kell a gyermekeknek a maguk és tanuló társaik nevein kívül az intézetben forgolódo személyzet neveit is.

Hogy a leghelyesebb módszertani irányt követik ez intézetekben, következtetem levelezőm ama szavaiból, hogy úgy a kérdéseknek, mint a feleleteknek mintegy a gyermekek momentán cselekedeteiből kell eredniök. Csakis emez eleven szemléleti alapon álló fokozatos tanításmenetnek lehet az a végeredménye, amit levelezőm csodaszerűnek tartva mond, hogy a 7-ik évfolyam végén — mert hét osztályosak ez intézetek — a legtöbb siketnéma gyermek, aki ez intézetből kikerül, fölülmulja a tudást illetőleg a vele egyenlő képzettségű normális gyermekeket.

Rendkívül nagy figyelmet fordítanak arra, hogy a gyermekek beszéde tiszta és érthető legyen.

Bár a fiúk részére vannak az intézetben felállítva különféle műhelyek — asztalos, cipész, szabó, — mégis maga az intézet gondoskodik arról, hogy a végzett növendékek ügyes mestereknél kapjanak helyet, mint tanoncok. Rendelkezik továbbá az intézet egy nagyobb alapítvánnyal is, amelyből a mesterségüket jól kitanult siketnémákat segítéyzik, ha azok mesterségükben önállósítani kívánják magukat.

Mindkét intézet műdödése a lehető legnyilvánosabban történik. Bármikor szivesen fogadnak látogatókat, foglalkozzanak bár a gyermekek tanulással vagy munkával.

Megemlíti még végül levelezőm azt is, hogy a waberni intézet már kicsinynek bizonyúlt a leányok számára, miért is a lehető legrövidebb idő alatt ki fogja azt bővítetni az állam.

Medgyesi János.

1909. év január hó 4-én volt száz éves évfordulója *Braille* *Lajos* születésének.

Braille L. volt a domború pontrendszer zseniális feltalálója. Vele egy időben lépett fel Párizsban *Barbier* és Linzben *Engelmann*, hogy a vakok részére domború pontírást szerkesszenek. E nemes törekvésekben *Braille* L. lett a győztes s a dicsőség palmaága őt illeti.

Barbier a vakok részére olyan írást akart szerkeszteni, mely képessé tegye a vakot, hogy toll nélkül, kevés fáradsággal írhasson, a leirtakat olvasni is tudja s amely a helyesírás nehézségeit is megkönnyítené.

A francia nyelv 36 alaphangjának megfelelőleg 36 jelet szerkesztett mellyel, a hangírásmódszerét léptette életbe. A kísérlet mindenestre nagyon érdekes volt, de ha *Barbier* azt hitte, hogy

az általa konstruált 36 jellel a hangírást a francia nyelvben megteremtette, akkor másrészt lebecsülte ezen probléma nehéz oldalát.

Amennyiben Barbier fonetikai írásában a hangoknak bizonyos jelek felelnek meg, találmánya a pontírás, a rendes írás változatára emlékeztet, amely pedig már az egyiptomiak és babiloniaiak előtt is ismeretes volt s amely az ó-görög gyorsírás rövidítésében nyert volt már alkalmazást. Ezzel Barbier akaratán kívül a modern rövidített vakos-írás feltalálójának dédősévé lett.

Noha Barbier „Ecriture nocturne“-je nehezen volt olvasható és írása is sok nehézséggel járt, mégis több évtizeden át használták Braille L. domború pontrendszere mellett.

Braille L. hosszas kutatás után szakított a fonetikai elvvel, s ennek eredményeképp alkotta meg a szisztematikus sorrendben felépített domború betűsorozatát, melyet minden nyelvre könnyen átültethetett bárki is.

Jóllehet Braille L. már 20 éves korában tüdejében hordta a halál csiráját, mégis megérhette, hogy írásrendszeré hazájában elterjedt, melyet később a hangjegyrírás alapjául is elfogadtak az egész világon.

E nevezetes évforduló alkalmából mi is hódoló elismeréssel hajtjuk meg *Braille Lajos* emléke előtt ügyünk szent zászlaját.

1908. évi december 13-án a császár jubileum alkalmával nyílt meg Bécsben a 13-ik kerületben a város által ajándékozott nagy telken Baumgartenstrasse 77—79. sz. alatt 50 vak részére egy modern munkásotthon. Az otthon 125.000 koronába került.

Múlt év november 26-án került színre a bécsi Raimund-féle színházban az alsóausztriai államtanács által Stockert Meynert Dóra koszorúzott drámája a „vak.“ A dráma prológusát Erzsébet (Carmen silva) Románia királynője írta. A tiszta jövődelem részben a purkersdorfi intézetből kilépő vakok, részben pedig a melki vak leányok otthona javára fordítottat.

Kisegítő-iskolák. Az 1907. év végével *Németországnak* 205 városában volt kisegítő-iskola. Ezek közül Poroszországra esik 115. A német birodalom egyes államaiban a kisegítő-iskolai tanítók külön-külön szervezkedtek, helyi köröket alkotnak. Ezek a helyi körök, továbbá az összes kisegítő-iskolák és tanítók egy közép-ponti szövetséget alkotnak, melynek neve „Verband der Hilfsschulen Deutschlands“ székhelye Hannoverben van. E középponti szövetség tagjainak a száma meghaladja az 1000-et, kitűnően szerkesztett szaklapot ad ki és kétévenként gyűléseket (Verbandstag) tart a birodalom különböző városaiban. 1909. évben a hallei kisegítő-iskola fenállásának 50-ik, a dresdeni fenállásának 45-ik,*) a gerai fenállásának 35-ik, az elberfeldi kisegítő-iskola, mely mint ilyen, a

*) Halle és Dresden között nagy vita folyik afelett, hogy melyik állította az első iskolát a gyengetehetségűek részére. A pálmát úgy látszik Halle viszi el, mert egykorú iskolatanácsai határozatot mutatott be, mely szerint itt már 1859-ben külön osztályt nyitottak a gyengéknek. Sőt úgy látszik, hogy Kern és Stöfzner is innét nyerték az ösztönzést a gyengetehetségűek érdekében kifejtett munkásságukhoz.

legelső volt Poroszországban, fenállásának 30-ik évét ünnepli. 20 év óta működnek az altenburgi, altonai, a bremi és a m. frankfurti (Hölderlinschule) kiegészítő-iskolák, míg a gothai és nürnbergi kiegészítő-iskolák 15 éves multra tekintenek vissza.

Franciaországban eddig csak két város (Paris és Bordeaux) állított külön osztályokat gyengetehetségű gyermekek számára. Franciaországban ezeket kiegészítő-osztályoknak nevezik (classes de perfectionnement). Az a törvényjavaslat azonban, melyet a múlt év folyamán terjesztettek a francia képviselőház elé s amely törvényerőre emelkedve, hivatva lesz arra, hogy a fogyatékos elméjű gyermekek oktatását egyöntetűen rendezze, bizonyítja, hogy ezzel a kérdéssel Franciaországban is behatóan foglalkoznak. Párisban 1907-ben alapították az elsőt s az év végével már 4 kiegészítő-osztályt találunk a franciák fővárosában. A növendékeket nem szerint elkülönítik. Egy-egy osztályban a növendékek száma 19—20, akik mind 8—14 éves korban vannak, de az elemi iskola második osztályát egy sem végezte el közülök. A franciáknál ma még az a nézet uralkodik, hogy a gyengéket a normális gyermekektől elkülöníteni nem szabad s amint csak lehet, azokat az elemi iskolának vissza kell adni.

Ez osztályokkal kapcsolatosan gondoskodnak a nagyobb 14—16 éves gyengetehetségű gyermekek továbbképzéséről is. Minden gyengetehetségű gyermek mellé két normális leánykát (petites méres) rendelnek segítőnek, akik naponta kétszer meglátogatják pártfogoltjaikat, átnézik azok füzeteteit, tanácsokat adnak nekik stb. Ez által állítólag rendkívüli eredményeket érnek el.

Belgiumban az irtalmas rendiek 3 gyógypedagógiai vezetés alatt álló intézetet tartanak fenn (Gent, Manaye, Tescenderloo) gyengeelméjű gyermekek számára; van továbbá egy menhelyük epileptikus gyermekek részére (Lokeron). Löwenben szintén van egy intézet, ide azonban csak gyengeelméjű leányokat vesznek fel. Brüsszelben van két gyógypedagógiai klinika, van továbbá 4 egyesület a gyógypedagógia szolgálatában. Három városban (Brüsszel, Antwerpen, Gent) találunk kiegészítő-iskolákat. A brüsszeli iskolának 8 osztálya és 2 előkészítő osztálya van. Kiváló eredményeket érnek el a tanításban; a pedagógus munkáját nagyban elősegíti a mintaszerű berendezéssel bíró iskola (tágas helyiségek, óriási játszótermek, nagy kert, melyben a leggyakrabban előforduló növényeket és fákat maguk ültetik és gondozzák stb.). Ennél az iskolánál alkalmazták először az u. n. eurhythmikus tornagyakorlatokat, melyeknél a vezényszót a zongora hangjai pótolják. Itt működik *dr. Demoor*, aki mint a kiegészítő-iskola szakorvosa „Les enfants anormaux“ című híres munkájával nagy szolgálatot tett a kiegészítő-iskolák ügyének. Brüsszelben újabb intézetet is alapítottak gyengeelméjű gyermekek számára, melynek 25 növendéke van. A tanítóképzőkben mindenütt külön tanfolyamokon adják elő a gyógypedagógiai ismereteket. Mint látjuk, Belgiumban tehát általában nagy érdeklődést tanúsítanak a gyógypedagógiai ügyek iránt.

Krónikás.

HAZAI HIREK.

A magyar pedagógiai társaság f. évi január hó 23-án tartott évi közgyűlésén, egyhangú lelkesedéssel tagjai közé iktatta dr. Náray Szabó Sándor min. tanácsost, ügyosztályunk vezetőjét, a magyar gyógypedagógiai oktatásügy körül kifejtett nagy munkássága elismeréséül; továbbá dr. Ranschburg Pál idegorvost, a gyógyped. pszichológiai labororium vezetőjét, ki a „Gyermeki elme“ című munkájával a pedagógiai körök osztatlan elismerését kivívta magának.

Előadói megbízatás. A m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszterium a gyógypedagógiai intézetek országos szaktanácsának előadói tisztével az 1909. évre újból Berkes János igazgatót bízta meg.

Vizsgálatok. A hazai gyógypedagógiai intézetek szokásos tanévközi megvizsgálásai ez idén január hónap utolsó és február hónap első heteiben tartattak meg.

A miniszterium által kiküldött biztosok közül Berkes János a siketnémák egri, aradi, kecskeméti és kaposvári intézeteinek, valamint az egri, kecskeméti és csongrádi kisegítő-iskolának; Klis Lajos a siketnémák váci, kolozsvári, körmöcbányai, továbbá a gyengeelméjűek budapesti és a vakok kolozsvári intézeteinek; Borbély Sándor a siketnémák budapesti, pozsonyi és soproni intézeteinek, valamint a budapesti áll. kisegítő-iskolának; Herodek Károly a siketnémák szegedi, temesvári és ungvári, valamint az ifjú vakok szegedi és szombathelyi intézeteinek; Ákos István a siketnémák jolsvai, debreceni és a vakok budapesti intézeteinek, továbbá a debreceni és szatmári kisegítő-iskolának taneredményét vizsgálta felül.

Szaktanácsi gyűlés. A gyógypedagógiai intézetek országos szaktanácsa ez évben január hónap 23-án tartotta első ülését, amelyen a következő ügyekkel foglalkozott:

1. A gyógypedagógiai képző előadó tanári testületének január 13 iki jegyzőkönyve.
2. Az ifjú vakok szegedi intézetének szervezeti szabályzata.
3. Az ifjú vakok szegedi és szombathelyi intézetének tanterve.
4. A vidéki kisegítő-iskolák viszonyának rendezése.
5. Martin Gyula kisegítő-iskolai igazgató munkájára vonatkozó javaslat.
6. A gyengeelméjűek budapesti intézetének tanterve.
7. Győr vármegye kir. tanfelügyelőségének kisegítő-iskola szervezése iránti felterjesztése.
8. A siketnémák váci intézete tantestületéből alakult gyámoltó bizottság jegyzőkönyve s az ipariskola szervezete.
9. A siketnémák szegedi intézete tantestületének jegyzőkönyve.
10. A siketnémák pozsonyi intézete tantestületének jegyzőkönyve.
11. A vakok budapesti intézete tantestületének jegyzőkönyve.
12. Az egri kisegítő-iskola növendékeinek hitoktatása.

Új gyógypedagógiai intézmény. Oly gyermekek számára, akik idegességük, vagy fejletlenségük miatt rendes iskolákban nevelés-tanításban nem részesülhetnek, a vallás és közoktatásügyi ministerium a budai áll. gyógypedagógiai nevelő intézettel kapcsolatban az e célra megvásárolt telken egy új intézményt létesített, amely elemi iskolai és középiskolai tagozatra oszlik. Internátusát egyelőre 10—12 fiú növendék számára rendezik be, de indokolt esetekben bejárók is felvétetnek. Az intézmény megnyitását csupán az átalakítási munkálatok hátráltatják, valószínű azonban, hogy még február hó folyamán átadható lesz rendeltetésének.

A fogyatékos gyermekek tankötelezettsége. Egyik tekintélyes temesvári hírlap, a „Neue Temesvarer Zeitung.“ múlt évi szilveszteri számának vezércikkében érdemes nesztorunk: *Schäffer Károly*, a siketnémák temesvári intézetének nyugalmazott igazgatója „*Sötét pontok*“ cím alatt hosszasan foglalkozik a fogyatékos gyermekek tankötelezettségének kérdésével. Midőn méltatja korunk ama humanitárius törekvéseit, melyek itt is, ott is áldást terjesztő intézményekben sietnek a társadalom minden arra szoruló rétegének segítségére, nem mulasztja el gondos vizsgálódással kikeresni s elénk tárni az ily irányú törekvések fényében csak futólag sütkérezett ama „*sötét helyeit*“ társadalmunknak, hol hazánk fogyatékos gyermekei: a siketnémák, vakok és gyengeelméjűek találhatók. Nem tagadja, hogy nevezettek sok, nagyon sok jóban részesültek utóbbi időben az állam s az adakozó közönség részéről, ámde számukra eleddig nem akadt oly alapvető intézkedés, mely teljességgel biztosíthatná azt, hogy hazánk 91.779 ily fogyatékos érzékű és értelmű gyermekének jövője szilárd alapokra helyeztetnék, illetőleg, hogy azok mindnyájan produktív munkásokká képeztetnének. Erre egyedüli eszközül azok tankötelezettségének törvénybe iktatása volna alkalmas, mely a magyar társadalom humanus cselekedeteit egy ékes virággal egészítené ki, s amely végül a fogyatékosok ügyét arra a magaslatra emelné, mely őket — mint munkabíró, s a kellő neveltetés mellett kolduskenyérre nem szoruló egyedeket — joggal megilleti.

Cikkíró felhívja a hatóságokat és körzeteket, amelyekben gyógypedagógiai intézetek már is létesültek, kövessék Temesvár nemes példáját, mely saját hatáskörében kimondotta siketnémákra a tankötelezettséget. Egyben konkrét javaslattal is szolgál, amely szerint a neveltetési költségek előteremthetők volnának. Erre vonatkozó költségvetési tervszöveg Temesmegye viszonyaihoz alkalmazkodik, s a vármegye községeinek anyagi helyzetét és a fogyatékosok számát veszi alapul a kirovandó pótló százalék nagyságának meghatározásánál. Eszerint minden törvényhatósági joggal felruházott város évi 450 K-t, minden rendezett tanácsú város 210 K-t, minden nagyközség 120 és minden kisközség évi 30 K-t fizetne eltartási hozzájárulási díjként, mely oly összeget biztosítana, hogy abból 145 tanköteles siketnéma eltartási költségei a legreálisabb számítás mellett is fedezhetőek volnának. Emellett a községi hozzá-

járulás külön-külön oly csekély, hogy az egyetlen egy községet sem terhelne meg különösebben.

Érdemes kartársunk eme cikkéről említést téve, óhajtának hogy akár ezen a módon, akár pedig más, talán megfelelőbb és sikeresebb módon mielőbb elérhessük a fogyatékos érzékűek tan-kötelezettségének kimondását.

rrr.

Ungvári hírek. A munkácssegyházmegyei szentszék 200 K-át szavazott meg és gróf Schönborn-Buchheim Frigyes munkácsi nagybirtokos szintén 200 K-át adományozott a siketnémák ungvári intézete céljaira.

— A siketnémák ungvári intézetének igazgató-tanácsa az elmúlt évben az intézet körzetéhez tartozó Zemplén-, Ung-, Bereg, Ugocsa- és Máramarosvármegyékben lévő virilisták között gyűjtést rendezett a következő eredménnyel: Zemplénvármegyében van 327 virilista, a befolyt összeg 183 K 02 f, Ungvármegyében van 156 virilista s befolyt 361 K 80 f, Beregvármegyében van 201 virilista s befolyt 319 K 34 f, Ugocsavármegyében van 74 virilista, azoktól befolyt 9 K, és Máramarosvármegyében van 236 virilista s befolyt 124 K 80 f, összesen: 994 virilistától befolyt 997 K 96 f.

— A vöröskereszt egylet ungvári fiókja a siketnémák ungvári intézete javára febr. 7-én műkedvelői előadással egybekötött táncestélyt rendezett.

A vakok budapesti orsz. kir. nevelő és tanintézetében a folyó tanév végén 14 országos és 3 magán alapítványi hely megüresedik. A magán alapítványi helyek névszerint a következők: Simor János-féle magán alapítványok I. és IV-ike, továbbá a gróf Zichy Károly-féle magánalapítvány. A magánalapítványokra vonatkozó kérvények közvetlenül a kegyurakhoz küldendők, míg az országos alapítványok elnyerése iránti kérelmek a nm. vallás- és közoktatástügyi minisztériumra címezve közvetlenül az intézet igazgatóságánál (VII., István-út 95.) f. évi május hó 1-éig nyújtandók be.

A londoni kiállítás beszámolója. A ped. társaság gyűlésén, nagyszámú és díszes közönség előtt, melynek soraiban megjelent Molnár Viktor államtitkár is, tartott beszámolót dr. Erődi Béla, a londoni magyar kiállítás ügyvivő igazgatója, a kiállításon elért eredményekről. A részletes és minden kiállító intézetre kiterjeszkedő beszámoló igen elismerőleg nyilatkozott a magyar gyógypedagógiai intézetekről. Intézeteink szervezete, elterjedése és működése a legnagyobb mértékben kivívta magának az angol körök elismerését. A felolvasott számos újság és folyóirat véleménye szerint az az ország, mely ily nagy emberszeretetet tanúsít a fogyatékosok iránt, kulturája nagy fejlettségéről tesz tanúságot. E beszámolót lapunk jövő számában részletesen közöljük.

VEGYÉS.

Gyermektanulmányi értekezetlet. A magyar gyermektanulmányi társaság ez évi február hó 11-én tartott nyilvános értekezetletén lapunk felelős szerkesztője Berkes János „A gyengeelméjű gyermekek akarat- és érzelmvilága“ cím alatt előadást tartott. Ez érdekes előadással lapunk következő számában foglalkozunk majd bővebben.

Gyógypedagógiai összejövetel. A budapesti áll. gyógypedagógiai intézetek tanárai s családtagjaik, valamint az intézetek gondnokai február hó 1-én közös vacsorára gyűltek össze, mely oly kedélyesen és meleg együttérzéssel folyt le, hogy elhatározták, miszerint minden hóban tartanak ilyen közös összejövetelt. Mint értesülünk a legközelebbi összejövetel március hó első napjaiban lesz s az agilis fiatalság már is készülődik, hogy ezt az estét mindenki számára kellemessé és élvezetessé tegye.

Hogyan érintkeznek vakok és siketnémák egymással? Erre vonatkozólag az utóbbi időben alkalmam volt némi tapasztalatokat gyűjteni. Volt tanítványaim, kiket az izraelita siketnémák országos intézetében tanítottam, gyakran felkeresnek és ilyen alkalmakkor élénk társalgás folyik köztük és vak növendékeim között. Utóbbiak ugyanis nagyon hamar rájöttek arra, hogy hogyan kell a *tanult* siketnémával beszélni. Ezt a tényt csak mellékesen emlitem fel. Érdekes azonban a társalgásnak az a módja, melyet vak növendékeim egy *tanulatlan* siketnémával folytatnak. Ugyanis van intézetünkben egy *tanulatlan* siketnéma szobaleány, kívül a vak gyermekek kizárólag jelek segítségével érintkeznek. E jeleket ők maguk állapították meg egymás között. A jelek egy része hasonlít a siketnémák természetes jelbeszédében előforduló jelekhez, egy része azonban egészen más; olyan, amely tapintásra is alkalmas. A társalgás úgy történik, hogy a siketnéma a vak gyermek kezébe jeleli mondanivalóját. Így például, ha azt akarja nekik mondani, hogy páros kolbász lesz vacsorára, akkor a mutató és középső ujját lefelé tartja és így jeleli a páros kolbász két szárát. A darát úgy jeleli, hogy a hüvelyk és mutató ujj helyét egymáshoz dörzsöli (az *aprót* akarván így kifejezni) majdnem úgy, mint mikor a a siketnémák a pénzt jelelik. Hogy meleg van-e a hálóteremben, azt a vak gyermekek úgy kérdezik meg tőle, hogy az alvást jelelik, azután tele arccal fujnak, ami szerintük a meleget jelenti. A fürdésnek ugyanaz a jele, mint aminőt a siketnémák általában használnak. A tésztának jele a metélésnek kézzel való utánzása, míg a gombócot a két kéznek gömbbé való alakítása jelzi. Egyelőre csak ennyit kívántam felemlíteni. Adandó alkalommal, ha a szerkesztőség ezt elég érdekesnek tartja, külön tanulmány keretében bővebben fogok e tárggyal foglalkozni.*)

Adler Simon.

*) Szívesen vessziük.

Egy könyvhöz fűzött gondolatok. A „Kalandok a vakok életéből,“ („Abenteuer aus dem Blindenleben“) című könyvet vak írta a vakokról. Nem typhlopedagogiai mű ez, hanem három elbeszélés. S hogy mégis itt kívánunk vele foglalkozni, annak oka az, hogy az író ezen elbeszélésekben kirohanást intéz a vakok németországi intézetei igazgatóinak egy elvi megállapodása ellen. Szerző célja az volt, ami a Max Bród német író által írt előszónak ezen szavaiban rejlik: „Hiszem, senki sem fogja ezt a könyvet benső épülés nélkül olvasni.“ „A művészt csak mellékesen fogja izgatni, a szakembert azonban annál inkább érdekelni, hogy a vakok nevelésének bizonyos hiányai itt szigorúan megállapíthatnak.“

Tehát felvilágosítani, tanítani e könyvnek a kimondott célja. Tanulhatunk is, sokat tanulhatunk ebből a könyvből, de nem tudom azt-e, amire az előszó írója gondol? Mert ő ki nem mondja, hogy a könyv írójával teljesen egy meggyőződésen van-e? Ha a két író meggyőződése azonos, akkor azt hiszem, hogy sikerük nem lesz valami nagy a remélt irányban.

Nem akarok a németországi intézetek igazgatóinak, akik Baum Oszkár vak író szavai szerint maguk közt kifőzték és megállapodtak abban, hogy a vaksággal vele jár a hálátlanság, védelmére kelni, de konstatálnom kell, hogy e könyv elolvasása után még kevésbé lesznek hajlandók elismerni, hogy a vakok az emberiség leghálásabb elemei.

Mert az bizonyos, hogy a vakoknál is elég gyakran megtörténik az, hogy a legjobb szándék és a legjobb tudással végzett munka a kellő méltánylásra nem talál, hanem inkább félremagyarázásra, sőt gyanúsításokra használtatik fel. Baum Oszkár legalább talán inkább arról győzhet meg mindenkit, hogy a hálátlanság a vaksággal együtt jár, hogy az nem a vakok intézetei igazgatóinak a ráfogása, hanem a szomorú tapasztalatokból vont tanulság.

Tagadhatlan, Baum Oszkár erős kézzel, határozott vonásokkal alkotja meg vak alakjainak lelki képét, de az ostromolt elvi megállapodást nem ingatja meg, sőt inkább megerősíti.

De hadd beszéljen Baum Oszkár. Ezt írja könyvében: „Gyülölöm azt a nagyra becsült „kutyatulajdonságot,“ a háladatosságot, az önállóság és a szabadság hiányának a symbolumát.“

És itt, az ehhez fűzött fejtegetésekben enged bepillantani a a vakok lelkivilágába, itt győződhetünk meg arról, hogy a vakok hálátlanságának a rugói nem mindig oly rútak, mint a minőknek azokat sokan tartják.

Paradox-nak látszik, de meggyőződésem, s jelen mű is amelletl szól, hogy ezen tulajdonságot, a hálátlanságot a vakoknál, a legszebb lelkitulajdonságok ketteje: a szabadság és az önállóságra való törekvés rugói mozgatják legtöbbszörre.

Igaz, hogy ez a hálátlanság lényegén mit sem változtat, de az elbírálás mérlegén, a vak javára esik a mérleg serpenyőjébe.

Mielőtt azonban tovább fűznék fejtegetéseinket, vegyünk szemügyre Baum Oszkár novelláit, hogy azokból következtetéseket vonjunk.

I. Ilyenformán hangzik: Jó hogy vak vagyok, mert különben nagyon boldogtalan ember lettem volna. Csekély tiszteletet érzek a mások élet és szeretet nézetei iránt és sokkal többet tulajdonítok a boldogságban töltött órákért a körülményeknek, mint azoknak az embereknek, akikkel azokat átéltem. Senki kedvéért le nem mondom azon jogomról, hogy életemet élvezzem.

Érzelmeim és tetteimben soha senkihez nem alkalmazkodom aszerint, ami én vagyok.

Az ily becstelen és hideg számításokat izlésteleneknek tartom. További elmélkedéseiben azt mondja, hogy a háladatosságot koldusfogásnak, az alárendeltség és a szolgaság symbolumának, a kolduskenyér melegágyának tartja. Ezt a „kutyatulajdonságot“ ő gyűlöli, s éppen azért a vakok intézeteinek igazgatói reá mint alkalmas példára hivatkozhatnak, annál is inkább, mert az ő hozzátartozói is ilyen „hízeltő“ nézeteket táplálnak felőle.

Szülőiről és rokonairól kicsinylőleg, sőt megvetőleg nyilatkozik, mert egy intézetben neki állandó otthont (szerinte kaszárnya életet) biztosítani igyekeztek. A szülői háznál a gondtalan de dologtalan életet csakhamar megunván, a község plébánosa által, a hozzátartozói megkerülésével orgonista álláshoz jutván, az összes családtagok haragját vonta magára, mikor az azok részéről az állás elfoglalása ellen felhozott ellenvetéseket a legbrutálisabb szavakkal visszautasította és valamennyijüket műveletlennek és ostobáknak nevezte.

A további fejlemények ismertetését itt feleslegesnek tartom, minthogy azok, igazságosan ítélve a pornographiai irodalom terére tartoznak, de a vakok sexuális élete fejlődésének a tanulmányozásában képezhetnek tanulmányi anyagot, amit azonban ez alkalommal nem tűztem ki céloomul.

Miként az első elbeszélés, úgy a többiek főszemélyei is vakok, akiknek egyike sem marad az intézet gondviselése alatt, de a szülői háznál, ahol különben gondtalanul élhetnének, sincs maradásuk, mert önállósításra vágnak, önerejük és képességük után kívánják a mindennapi kenyeret megkeresni, s ellenséget látnak mindazokban, akik törekvéseiket helytelenítik. Amikor megkezdett életpályájukon csalódás éri, mikor a dús sikerek, amelyekkel a jövőt eleve oly szépen kifestették, tőlük távol maradnak, ellenük szőtt intrikák, bosszúművek, becstelen verseny, kenyér és babéririgység, avagy a műveletlen, az üresfejű társadalom áldozatainak érzik magukat.

A nem várt támogatást vagy egyáltalán nem, vagy nagyon is bizalmatlanul fogadják, mert mindig attól tartanak, hogy vagy szájalom, vagy uzsora kamatok fejében kínálják nekik a segítő kezet. Ahonnan támogatást, elismerést, vagy bárminemű honoráriumot csak némi rászolgálással kiérdemeltek, ott követelők, ott a nekik hozott legnagyobb áldozatokat még akkor is, ha a fennálló társadalmi szokásokba ütköznek, természetesen tartják.

Ez a Baum Oszkár elbeszéléseiben a vakok mindennapi életéről, azok életnézeteiről nyújtotta prespektiva. Nem valami kedves

és kellemes. És ezt az író maga is tudja, érzi, hogy ez a kép mennyire nem számíthat rokonszenvre, azért magyarázatokkal igyekezik is szolgálni, s a hibákért olyanokat okolni, akiknek azokban legkisebb részük sincsen. Körülbelül úgy van az író az ő lélekrajzával, mint az a hiú de nem szép nő az arcképével, hogy önmaga előtt is rejtegetni igyekszik, de a mellett az egész világnak kikiáltja, hogy milyen csúf képet készített neki a fényképész és ezért átkozza. Mindenben lel hibát, de a médiumban a legkevesebbet.

A Baum Oszkár készítette kép nem szép. *Rúttá teszi a hálátlanság, a bizalmatlanság és az önzés* megvallása s dicsőítése.

Általános emberi tulajdonságok e ezek, vagy a vaksággal együtt járó lelki tulajdonságok?

Nem akarok meggondolatlan véleményt kockáztatni, de hiszem, hogy nem tévedek akkor, ha azt mondom: ha a „Kalandok a vakok életéből” című mű olvasása után ezt a kérdést a vakok oktatói, nevelői és előjárói között hirtelen szavazásra bocsájtanók, az abszolút többség, alighanem igennel szavazna és a németországi igazgatók elvi megállapodását még a bizalmatlanság és az önzés hozzátételével is kiegészítené.

Kleitsch János.

Hivatalos nyugtázás. A Magyar Gyógypedagógia 1909. évfolyamára előfizettek, illetve járulékaikat beküldötték: Perné Valéria Bpest 10, Stanczel János Temesvár 10, Hrivnák László Temesvár 10, Török Sándor Temesvár 10, Fürj Pál Bpest 10, Ascher István Bpest 10, Wayán Ferenc Temesvár (kedvezm.) 5, Deschenszky Ferenc Pozsony 10, Tolnai I. Béla Bpest 10, Nagy Péter Kolozsvár 10, Hercsuth Kálmán Pozsony 10, Watzke Rezső Bpest 10, Vakulya József Csongrád 10, Vakok orsz. intézete Bpest 10, Benedek Ábrahám Bpest 10, Siketnémák intézete Temesvár 10, Dr. Vértes József Bpest (félévre) 5, Dr. Szöcs Elek (félévre) 5, „Szeretet” orsz. egyesület Bpest 10, Orsz. ped. könyvtár és tantermuzeum Bpest (k.) 10, Siketném. intézete Kecskemét 10, Csapóné Pollner Mariska Borosjenő 10, Siketnémák intézete Eger 10, Siketnémák intézete Ungvár 10, Bencze Dezső Bpest 10, Dr. Schiiff Kálmán Bpest 10, Lázár Pál Bpest 10, Siketnémák intézete Szeged 10, Szép József kisegítő-tan. Borosjenő (kedvezm.) 5, Fodor Anna Bpest (1/4 évre) 2.50, Fiedler Lajos Bpest 10, Tóth Zoltán Bpest 10, Schreiner Miklós Temesvár 10, Michels Fülöp Bpest 10, Siketnémák kir. országos intézete Vác 10, Hirschler nővérek Bpest (félévre) 5, Tóthik János Bpest (félévre) 5, Eberstein Ferenc Temesvár (félévre) 5 K.

Lezárattott Budapesten, 1909. évi január hó 12-én.

A kiadóhivatal nevében:

Éltes Mátyás pénztáros.

VIII., Mosonyi-utca 6.